

ALEVİLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Alevi Studies

HAKEMLİ DERGİ

Kış/Winter 2018, Sayı/Issue 16

6 ayda bir yayımlanır - Ücretsizdir.

ISSN 2146-4421

Ankara, Aralık - 2018

SEYYİD BİLAL, ÇEÇE SULTAN VE SİNOP SEYYİDLERİ SAYYID BİLAL, ÇEÇE SULTAN AND SAYYIDS FROM SİNOP

Ayhan IŞIK¹

“Sinop Seyyidlerinin Hüccetleri” başlıkları Meşihat Arşivi’ndeki Nakübü’l-eşrâf defterleri, Sicill-i Ahvâl Dosyaları ve Sinop Şerriyye Sicilleri ekseninde ayrıntılı bir şekilde izah edilecektir. Böylelikle Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan’ın seyyidlikleri ile Sinop’taki diğer seyyidler hakkında önemli bilgiler sunulacaktır.

ÖZ

Sinop Sancağı seyyid ve şeriflerin rağbet ettiği bölgelerden biridir. Ayrıca Sinop Sancağı’nda medfûn Hz. Peygamber’in soyuna mensup Seyyid Bilâl ve Çeçe Sultan bölgenin manevî mimarlarıdır. Zamanla Alevî ve sünnî toplumun adeta ortak paydası olmuştur.

Makalemizde “Sinop Nakübü’l-eşrâf Kaymakamlarının Görev ve Etkileri”, “Sinop Ulemâsı: Sinop’ta Görev Yapan Nakübü’l-eşrâf Kaymakamları ve Müftüler”, “Sinop’un Meşhûr Seyyid Aileleri: Hz. Peygamber Soyuna Mensup Seyyid Bilâl”, “Sinop’ta Medfûn Seyyid Bilâl Neslinden Seyyid Mehmed Sâbit Efendi’nin Hayatı ve İlmi Serüveni”, “Sinop-Gerze’de Medfûn Seyyid Mehmed Çeçe Sultan” ve

Anahtar Kelimeler: Nakübü’l-eşrâf, Siyâdet Hücceti, Sinop Seyyidleri, Hz. Peygamber Soyuna Mensup Seyyid Bilal, Çeçe Sultan.

ABSTRACT

Sinop Sanjak is one of the regions in demand by sayyids and sheriff. Besides, Sayyid Bilâl and Çeçe Sultan who are the descendants of Prophet Muhammed and who are burried in Sinop Sanjak are the spiritual architects of the region. They have become the common denominator of Alavi and Sunni societies over time.

In this paper, “The Tasks and Effects of Sinop Nakübü’l-eşrâf Qaimaqams”, “Sinop Ulemâ: Nakübü’l-eşrâf Qaimaqams and Muftis Who Served in Sinop”, “Famous

Makale geliş tarihi: 02.08.2018, Makale kabul tarihi: 26.11.2018
1 Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kelam ve İslam Mezhepleri Anabilim Dalı, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7017-2583>.

Sayyid Families of Sinop: Sayyid Bilal Who is Descended from Prophet Muhammed”, “Life and Philosophical Adventure of Sayyid Mehmed Sâbit Efendi Who is descended from Sayyid Bilâl burried in Sinop”, “Seyyid Mehmed Çeçe Sultan Burried in Sinop-Gerze” and “Hujjats of Sinop Sayyids” titles will be explained in detail on the axis of Nakîbü’l-eshrâf Registers in Archive of Meşihat, Sicill-i Ahvâl Files and Sinop Şeriyye Registries. Thus, important informations about Seyyid İbrahim Bilâl and Çeçe Sultan, and the other sayyids in Sinop will be presented.

Keywords: Nakîbü’l-eshrâf, Siyâdet Hujjads, Sinop Sayyids, Seyyid Bilal Descendant of Prophet Muhammed, Çeçe Sultan.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti’nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Sinop Sancağı’nda da Hz. Peygamber’in neslinden gelen seyyidler bulunmaktadır. Sinop Sancağı’nda ilmiye sınıfından ve Hz. Peygamber’in neslinden gelen seyyidlerin hem müftülük hem de Nakîbü’l-eshrâf kaymakamlığı görevini üstlendikleri görülmektedir.

Hz. Peygamber’in neslinden Sinop’ta medfûn Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan Osmanlı toplumunun dinî ve manevî ortak paydalarıdır. Ayrıca “Şerefü’l-mekân bi’l-mekân” hikmetli sözü gereği Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan, Sinop ilinin kıymetini bir kat daha arttırmış, sadece Alevî ve Bektaşiler için değil toplumun her kesiminin ortak paydası olmuştur.

Sinop’ta huzur ve sekinenin istikrarlı ve uzun ömürlü olmasının nedeni fertleri bir arada tutan manevî değerlerin güçlü olmasıdır. Bu bağlamda Sinop’un manevi boyutuna katkı sağlayan en önemli dinamiği şüphesiz Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan’dır.

Seyyid İbrahim Bilâl, Çeçe Sultan ve evlatları kendilerine tanınan bir takım imtiyazlardan istifade etmekle yetinmemiş, toplumun her kesimini kucaklayan tekke, zaviye ve dergâhlar tesis ederek halkın kanaat önderleri ve toplumun manevî mimarları olmuşlardır. Ayrıca Sinop’ta kurdukları vakıflarla Sinop’un manevî atmosferine katkı sağlamışlardır.²

Makalemizde Sinop Sancağı’ndaki Seyyid ulema ve Nakîbü’l-eshrâf kaymakamlarının isim listeleri, atanma ve görevleri; Sinop seyyidlerinin isim ve nesep bilgileri; Sinop Nakîbü’l-eshrâf kaymakamlarının seyyidlik hüccetleri Nakîbü’l-eshrâf defter ve belgeleri ışığında değerlendirilmiştir.

Seyyid İbrahim Bilâl’in nesline mensup meşhûr seyyid ulemanın hayat serüveni ve ilim yolculuğu anlatılmıştır. Meşihat Arşivi’ndeki Sicill-i Ahvâl dosyalarının analizi sonucunda Seyyid Bilâl nesline mensup Seyyid Mehmed Sâbit Efendi’nin biyografisi tafsilatlı olarak incelenmiş ve seyyidliği ile ilgili bilgiler Nakîbü’l-eshrâf Defterlerinden tespit edilmiştir.

2 BOA, C.EV, 628/31694; BOA, EV.MH, 1627/28; BOA, C.EV, 441/22343.

Yine Sinop'un manevi mimarlarından Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan'ın hayatı ve nesebi ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu bağlamda Seyyid Bilâl ve Çeçe Sultan ile ilgili Meşihat Arşivi ve Osmanlı Arşivi'ndeki belgeler incelenmiş ve nesebine atıf yapılan belgelerin transkripsiyonları verilmiştir.

Netice itibariyle Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-Eşrâf Defterleri, Sicill-i Ahvâl İdaresi Dosyaları ve Sinop Şeriyeye Sicilleri incelenmek suretiyle hazırlanan makalemizde Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan'ın seyyidlikleri arşiv belgeleriyle ispatlanmıştır.

1. Sinop Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamlarının Görev ve Etkileri

Nakîbü'l-Eşrâf: İslâm devletlerinde Hz. Peygamber'in soyundan gelen seyyidlerin işleriyle ilgilenen; neseplerini, doğum ve vefat kayıtlarını tutan, seyyidliklerinin ispatı için buldukları siyâdet hüccetlerini düzenleyen, onları şanlarına uymayan alelâde işlere girmekten men eden, aynı zamanda haklarını koruyup ganimetten alacakları hisselerin de aralarında dağıtılmasını sağlayan idarecidir.

Seyyid ve şeriflerden sorumlu olarak gerekli denetim ve teftişleri yapmak üzere İstanbul'a Nakîbü'l-eşrâf; eyalet, sancak ve kazalara ise Nakîbü'l-eşrâf kaymakamları atanmaktaydı.³

Sinop Sancağı ve kazalarına da Nakîbü'l-eşrâf kaymakamı atanmıştır. Sinop Nakîbü'l-eşrâf kaymakamları buldukları bölgelerde Nakîbü'l-eşrâf'ı temsil ediyordu. Sinop'taki seyyidlerin soy silsilesini muhafaza etmek, suç işlediğinde onları te'dib etmek ve müte-seyyidler tespit ederek İstanbul'daki Nakîbü'l-eşrâf'a bildirmek başlıca görevleri arasındaydı.

Soy yönünden Hz. Peygamber'in vârisleri olan seyyidlerin ilim ve irfan noktasında da Hz. Peygamber'in takipçileri olmaları beklenmiştir. Özellikle Sinop Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlarının halkı irşâd edecek düzeyde iyi bir eğitim aldıkları görülmektedir.⁴

Osmanlı Devleti'nde Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın kazalarına 1737-1924 yılları arasında 17 Nakîbü'l-eşrâf kaymakamı atanmıştır. H.1304 yılına kadar Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamlığı daha kısa süreli olmuş, bu tarihten sonra göreve gelen Müftü Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi'nin uzun süre bu görevde kaldığı görülmüştür.

3 Nakîbü'l-eşrâf kaymakamları için bkz., İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi (MŞH.), Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, nr. 34, 35 ve 36.

4 MŞH., Sicill-i Ahvâl Dosyaları, nr. 172/22, orijinal kayıt nr. 2435.

Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi, Sinop Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlığı ve Sinop müftülüğü görevini birlikte yürütmüştür. Aynı zamanda Sinop'taki Sultan Alaaddin Medresesinde⁵ ilim tedrisiyle meşgul olmuş, bir nevi kendisini talim ve tedris-i ulûma vakfetmiştir.

2. Sinop Ulemâsı: Sinop'ta Görev Yapan Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamları ve Müftüler

Meşihat Arşivi'ndeki son dönem Osmanlı ulemasına ait yaklaşık 7.000 sicil dosyası incelendiğinde 37 ulemânın⁶ Sinop doğumlu olduğu; 38 ulemânın da Sinop'ta nâib, müftü, müderris, eytâm müdürü ve mahkeme-i şer'iyeye başkâtibi gibi görevlerde bulunduğu görülmüştür.⁷ Bunlardan Sinop Müftüsü ve Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamı Hacı Hâfız Ali Lütfü Efendi'nin Hz. Peygamber'in nesebine mensup olduğu tespit edilmiştir.⁸

Meşihat Arşivi'ndeki müftü defterleri ve belgeleri üzerinde yapılan araştırma neticesinde Sinop'ta 1816-1924 yılları arasında görev yapmış 13 müftüden sadece Seyyid Mehmed Efendi'nin Hz. Peygamber'in nesebine mensup olduğu görülmektedir. Seyyid Mehmed Efendi'nin Sinop Şeriyeye Sicillerindeki tereke kayıtları incelenmek suretiyle nesebi ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılmıştır.⁹

Sinop ilçelerine baktığımızda, Boyabad kazasında 1815-1924 yılları arasında 16 müftünün görev yaptığı görülmektedir. Bunlardan Seyyid Hâfız Mehmed Sâdık Efendi ile Müderris Seyyid Hüseyin Rüşdü Efendi'nin isimlerinde "Seyyid" ünvanı kullanılmıştır.

5 Alâeddin Camii ve Medresesi, Sinop'un Camiikebir mahallesinde bulunan şehrin en büyük camisi ve medresesidir. Bkz. Deniz Esemeli, "Alâeddin Camii Ve Medresesi", DİA, Y. 1989, C. II, s. 328-329.

6 MŞH., Sicill-i Ahvâl Dosyaları, orijinal kayıt nr. 2641, 2642, 2645, 150, 227, 319, 385, 574, 876, 1443, 1677, 2133, 2513, 2565, 2615, 2666, 2667, 2887, 3292, 3513, 3716, 4096, 2604, 191, 126, 176, 204, 424, 619, 2504, 2509, 5261.

7 MŞH., Sicill-i Ahvâl Dosyaları, nr. 281, 854, 2516, 2517, 2641, 2642, 2643, 2667, 2675, 150, 2513, 2514, 2565, 2599, 2615, 2666, 2667, 3278, 5582, 2358, 2604, 638, 2520, 2657, 3356, 2504, 2505, 2509, 2532, 2567, 2584, 2664, 5334.

8 MŞH., Sicill-i Ahvâl Dosyaları, nr. 2567A.

9 Sinop Şeriyeye Sicilleri, nr. 71, s. 29-30.

10 MŞH, Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, nr. 142, s. 68; nr. 169, s. 41; nr. 170, s. 42, nr. 102, s. 92; nr. 103, s. 141.

Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamları¹⁰

Sıra no	Vilâyet/Sancak/ Kaza	Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamı	Tayin Tarihi
1	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Recebzâde Seyyid Mehmed Çelebi Efendi	10 Rebiülevvel 1150 8 Temmuz 1737
2	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Mustafa Efendi	1 Cemaziyelahir 1157 12 Temmuz 1744
3	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Emiroğlu Seyyid Halil Çelebi Efendi	1 Ramazan 1157 8 Ekim 1744
4	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Recebzâde Seyyid Mehmed Çelebi Efendi 2. kez göreve gelmiştir.	1 Safer 1158 5 Mart 1745
5	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Bektaşzâde Seyyid Mustafa Çelebi Efendi	1 Muharrem 1160 13 Ocak 1747
6	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Osman Çelebizâde Seyyid Abdurrahman Çelebi	1 Zilhicce 1176 13 Haziran 1763
7	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Abdurrahman Çelebi'nin kardeşi Seyyid Halil Çelebi	1 Zilkâde 1178 22 Nisan 1765
8	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Recebzâde Seyyid Mehmed Çelebi 3. kez göreve gelmiştir.	1 Receb 1184'ten önce 21 Ekim 1770'ten önce
9	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid İbrahim Çelebi	1 Receb 1184 21 Ekim 1770
10	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Recebzâde Seyyid Mehmed Çelebi'nin akrabasından Seyyid Mehmed Çelebi	1 Zilkâde 1187 14 Ocak 1774
11	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Hüseyin	1 Muharrem 1215 25 Mayıs 1800
12	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Saferzâde Hüseyin Çelebi	1 Rebiülevvel 1220 30 Mayıs 1805
13	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Yusuf Çelebi	1 Rebiülâhir 1221 18 Haziran 1806
14	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Hâfız Mehmed Efendi	1 Receb 1221 14 Eylül 1806
15	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Hâfız Ömer Efendi	Ramazan 1278 Mart 1862
16	Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın	Seyyid Hâfız Ömer Sünûhi Efendi	Zilhicce 1282 Nisan 1866
17	Sinop	Müftü Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi Vefatına kadar bu görevi yürütmüştür.	22 Receb 1304-1321 16 Nisan 1887-1903

Boyabad, Alaçam ve Gerze Nakîbü'l-eshrâf Kaymakamları¹¹

Sıra no	Vilâyet/Sancak/ Kaza	Nakîbü'l-eshrâf Kaymakamı	Tayin Tarihi
1	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Kahramanzâde Seyyid Mehmed Çelebi	[1174/1760'dan önce]
2	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Seyyid Hacı Mustafa Efendi	15 Cemâziyelevvel 1174 23 Aralık 1760
3	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Kahramanzâde Seyyid Mehmed Çelebizâde Seyyid Ali Çelebi	1 Rebiülevvel 1177 9 Eylül 1763
4	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Seyyid Hasan Çelebi	1 Rebiülevvel 1178 29 Ağustos 1764
5	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Seyyid Hacı Mustafa Efendi	1 Şaban 1180 2 Ocak 1767
6	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Kahraman Ağazâde Seyyid Hacı Ali Çelebi	1 Receb 1184 21 Ekim 1770
7	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Seyyid Mustafa Efendi 2. kez göreve gelmiştir.	1 Ramazan 1185 8 Aralık 1771
8	Boyabad, Alaçam ve Gerze	Kahraman Ağazâde Seyyid Hacı Ali Çelebi 2. kez göreve gelmiştir.	15 Safer 1186 18 Mayıs 1772
9	Boyabad ve Alaçam	Kahramanzâde Seyyid Ahmed Çelebi	1 Rebiülevvel 1211 4 Eylül 1796

Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın'a 1737-1924 yılları arasında 17 Nakîbü'l-eshrâf kaymakamı atanmıştır. Çelebizâde sülalesinden gelenlerin bu görevi yürüttüğü görülmektedir. H.1304 yılına kadar Nakîbü'l-eshrâf kaymakamlığı daha kısa süreli olmuş, bu tarihten sonra göreve gelen Müftü Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi'nin çok uzun süre bu görevde kaldığı görülmüştür.

Boyabad, Alaçam ve Gerze'ye 1760-1796 yıllarında 9 Nakîbü'l-eshrâf kaymakamı atanmıştır. Kahramanzâde ve Kahraman Ağazâde sülalesine mensup olanların bu görevi icra ettiği görülmektedir.

"Gerze Nakîbü'l-eshrâf Kaymakamları", 1737-1924 yıllarının Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın Nakîbü'l-eshrâf kaymakamları listesinde yer alırken; aynı zamanda 1760-1796 yıllarının Boyabad, Alaçam ve Gerze Nakîbü'l-eshrâf kaymakamları listesinde de bulunmaktadır. 1796 yılından itibaren Nakîbü'l-eshrâf kaymakamları Tevcih Defteri'nde Gerze ilçesi

11 MŞH, Nakîbü'l-eshrâf Defterleri, nr. 142, s. 29; nr. 169, s. 19; nr. 170, s. 19.

yer almamış, defterde sadece Boyabad ve Alaçam kazalarına yer verilmiştir. Hatta 1887 yılından itibaren kaza ismi belirtilmeksizin Sinop sancağına atama yapılmıştır.

Sinop ulemasının haricinde son dönem Osmanlı uleması arasında Kastamonu Nâibi Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, Sinop'ta medfun Seyyid Bilal'in (Türker, 2011:8-9; Albayrak, 2002:308-309)¹² ahfâdındandır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin 61. Nakîbü'l-eşrâfî Yâsincizâde Mehmed İlmi Efendi'nin de (v. 18 Cemâziye'l-âhir 1289/1872)¹³ oğludur.

Recebzâde es-Seyyid Mehmed Çelebi Efendi'nin Sinop Nakîbü'l-eşrâfî Kaymakamlığına Tayini¹⁴

Umdetü's-sâdâti'l-kirâm Kaymakam-ı sâbık Recebzâde es-Seyyid Mehmed Çelebi – dâme şerefu siyâdetihî–

Ba'de't-tahiyeti'l-vâfiye inhâ olunur ki Sinob ve Gerze ve Saray ve Yaykın ve Alaçam kazalarında olan sâdât-ı kirâm zevi'l-ihtirâm üzerlerine tarafımızdan sizi kaymakam nasb ve tayin etmişizdir gerekdir ki ırk-ı tâhir-i Nebevîye intisâbı meşhûr ve ma'rûf olanlara î'zâz ve ihtirâm edib teseyyüdü zâhir kadılar hüccetleri ve kaymakamlar temessükleriyle alâmet-i hadrâ isti'mâl edenlerin zecr ve men'lerinde ihtimâm ve kendiniz kat'â bir kimesneye alâmet vaz'ına izin vermeyib iddiâ-i sıhhat-i neseb edenleri tarafımıza havâle ve ihzâr ve te'dîb ve sâir hukûk-ı şer'iyeye-i sâbite tahsili iktizâ ettikde sâir hükkâma müdâhale ve ta'cîz ettirmeyesiz sâdâtdan tevcîh ve arûsiye nâmıyla veya bir gayrî bahâne ile bir akçelerin almayib sıyânet-i ırz ve mallarında ikdâm-ı tâm ve hidemât-ı aliyyelerinde makdûrunuzu bezl ile mazhar-ı şefaati Hazret-i Seyyidü'l-enâm –aleyhi efdalü't-tahiyeti ve's-selâm– olasız.

Hurrire fi'l-yevmi'l-âşir fi şehri Rebûlevvel li-sene hamsîn ve mi'ete ve elf. [10 Rebûlevvel 1150/8 Temmuz 1737].

Mine'l-fakîr es-Seyyid Ömer

En-Nakîb

12 Seyyid Bilal Türbesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. MŞH, MEC, 68/14.

13 Göreve gelişi: 15 Safer 1278/22 Ağustos 1861. Vefatı: 18 Cemâziye'l-âhir 1289. Ahmed Rifat Efendi, Devhatü'n-Nukabâ, s. 61-63.

14 ŞSS., Sicil nr. 89, s. 25

Emiroğlu es-Seyyid Halil Çelebi Efendi'nin Sinop Nakîbü'l-eşrâf Kaymakamlığına Tayini¹⁵

Kıdvetü's-sâdâti'l-kirâm Emiroğlu es-Seyyid Halil Çelebi Efendi –dâme şerefu [siyâdetihî]–

Ba'de't-tahiyeti'l-vâfiye inhâ olunur ki Sinop ve Gerze ve Saray ve Yaykın kazalarında olan sâdât-ı kirâm zevi'l-ihirâm üzerlerine tarafımızdan seni kaymakam nasb ve ta'yin etmişizdir gerekidir ki sahîhü'l-ensâblarına tevkîr ve ihirâm edib teseyyüdü zâhir olub kuzât hüccetleri ve kaymakamlar temessükleriyle dahîl olub ızhâr-ı siyâdet ve irâet-i alâmet-i hadrâ edenleri men'de ihtimâm edib kendin dahi kat'â bir kimesneye alâmet vaz'ına izin vermeyib iddi'â-i sıhhat-i neseb edenleri tarafımıza havâle edesiz ve şer'an lâzım gelen te'dîb ve ta'zîrlerini hukûk-ı şer'iyye-i sâbite tahsili iktizâ ettikde siz edib sâdât-ı kirâmı sâir hükkâma rencide ettirmeyesiz hülâsa-i kelâm bu vedî'a-i azîmi ve emânet-i kübrâda kemâl-i iffet ve istikâmet edib sâdât-ı kirâmdan tevcîh ve arûsiye ve sâir bahâne ile bir akçelerin almayib sıyânet-i ırz ve mallarında bezl-i makdûr ve sa'y-i mevfur eylemeniz ile dünyada makbûl-i hâs ve âm ve ukbâda mazhar-ı şefa'at-i hazret-i Seyyidü'l-enâm –aleyhi efdalü't-tahiyye ve ekmelü's-selâm– olasız ve's-selâm.

Fî Gurre-i Ramazânî'l-mübârek li-sene seb'a ve hamsîn ve mi'ete ve elf. [1 Ramazan 1157/8 Ekim 1744].

Mine'l-fakîr es-Seyyid Mahmud

En-Nakîb

Sinop'ta Görev Yapan Müftüler¹⁶

Sıra No	Vilâyet/ Sancak/Kaza	Müftünün İsmi	Tayin Tarihi
1	Sinop	Mustafa Efendi	1 Receb 1231 28 Mayıs 1816
2	Sinop	Seyyid Mehmed Efendi ¹⁷ Mustafa Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	15 Safer 1239 21 Ekim 1823
3	Sinop	Hacı Süleymanzâde Mehmed Sırrı Efendi Seyyid Mehmed Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir. Hacı Süleymanzâde Mehmed Sırrı Efendi sû-i hâli ve adem-i imtizâcı sebebiyle azl edilmiştir.	13 Receb 1271 1 Nisan 1855

¹⁵ Sinop Şeriyye Sicilleri, Sicil nr. 86, s. 19

¹⁶ Sinop Müftü çizelgesi Meşihat Arşivi'ndeki Müftü Defterlerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Bkz. MŞH, nr. 35, s. 181; nr. 36, s. 463.

¹⁷ Seyyid Mehmed Efendi'nin terekesi Sinop Şeriyye Sicili nr. 71, s. 29-30'da kayıtlıdır.

4	Sinop	Bafıralı Mderriszâde Şemseddin Efendi Adem-i idaresi sebebiyle görevden azl edilmiştir.	11 Receb 1276 3 Şubat 1860
5	Sinop	Hacı Süleymanzâde Mehmed Sırrı Efendi 2. kez göreve gelmiştir. Hacı Süleymanzâde Mehmed Sırrı Efendi s-i hâli ve adem-i imtizâcı sebebiyle azl edilmiştir.	29 Şaban 1277 12 Mart 1861
6	Sinop	Ahmed Hamdi Efendi A'ma olmasđ sebebiyle azl edilmiştir.	7 Rebüelvel 1287 7 Haziran 1870
7	Sinop	Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi ¹⁸	6 Cemâziyelâhir 1291 21 Temmuz 1874
8	Sinop	Çankırlı Müftüzâde Hacı Tefvik Efendi Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	9 Muharrem 1321 7 Nisan 1903
9	Sinop	Ayancık kazası Müftüsü Hasan Fehmi Efendi Çankırlı Müftüzâde Hacı Tefvik Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	16 Reblevvel 1324 10 Mayıs 1906
10	Sinop	İbrahim Hilmi Efendi ¹⁹ Ayancık kazası Müftüsü Hasan Fehmi Efendi'nin mebus sečilmesinden sonra göreve gelmiŐtir.	24 Muharrem 1327 15 Şubat 1909
11	Sinop	Numan Efendi İbrahim Hilmi Efendi'nin azlinden sonra göreve gelmiştir.	11 Zilkâde 1330 22 Ekim 1912
12	Sinop	İbrahim Hilmi Efendi Numan Efendi'nin azlinden sonra 2. kez göreve gelmiştir.	2 Şaban 1331 7 Temmuz 1913
13	Sinop	Salih Efendi	12 Teşrîn-i evvel 1335 12 Ekim 1919

18 MŞH, SAİD, 2567.

19 MŞH, SAİD, 2504.

Boyabad Müftüleri²⁰

Sıra No	Vilâyet/ Sancak/Kaza	Müftünün İsmi	Tayin Tarihi
1	Boyabad	Hüseyin Efendi	1230'dan önce 1815'ten önce
2	Boyabad	Dedezâde Hâfız Ali Efendi Hüseyin Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	25 Rebûlâhir 1230 6 Nisan 1815
3	Boyabad	Müftüzâde İsmail Sıdkı Efendi Dedezâde Hâfız Ali Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	30 Muharrem 1250 8 Haziran 1834
4	Boyabad	Seyyid Hâfız Mehmed Sadık Efendi Müftüzâde İsmail Sıdkı Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	23 Şaban 1252 3 Aralık 1836
5	Boyabad	Hâfız Mehmed Ataullah Efendi	3 Muharrem 1260 24 Ocak 1844
6	Boyabad	Seyyid Hâfız Mehmed Sadık Efendi 2. kez göreve gelmiştir.	19 Rebûlâhir 1262 16 Nisan 1846
7	Boyabad	Hâfız Mehmed Ataullah Efendi Seyyid Hâfız Mehmed Sadık Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiş, uygunsuz davranışları sebebiyle azledilmiştir.	5 Ramazan 1265 25 Temmuz 1849
8	Boyabad	Müderris Seyyid Hüseyin Rüşdü Efendi	7 Rebûlâhir 1272 17 Aralık 1855
9	Boyabad	Hacı Ataullah Efendi Müderris Seyyid Hüseyin Rüşdü Efendi'nin vefatından sonra tayin edilmiş ve hakkında açılan soruşturmada aklanmasından sonra istifa etmiştir.	13 Ramazan 1279 4 Mart 1863
10	Boyabad	Müftü Müsevvidi Hacı Ali Efendi	11 Cemâziyelâhir 1291 26 Temmuz 1874

20 Boyabad Müftü çizelgesi Meşihat Arşivi'ndeki Müftü Defterlerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Bkz. MŞH, nr. 35, s. 93; nr. 36, s. 237; BOA, A.}MKT.DV., 2/42, H-29-06-1260; BOA, A.}MKT.UM., 4/67, H-14-02-1266; BOA, A.}MKT.UM., 6/72, H-7 -03-1266; BOA, DH.SAİDd., 153/139, H-29-12-1291; BOA, DH.MUİ., 166/14, H-01-06-1331; BOA, AE.SMHD.I., 312/7, H-26-01-1145; BOA, MF.MKT., 312/7, H-10-11-1313; BOA, A.}MKT.MHM., 15/68, H-20-08-1265; BOA, DH.SAİDd., 92/447, H-29-12-1291; BOA, A.}MKT., H-12-01-1264; BOA, DH.SAİDd., 151/269, H-29-12-1296; BOA, HAT, 713/34069, H-29-12-1245; BOA, DH.MKT., 1069/24, H-22-02-1324; BOA, BEO, 1139/85360, H-19-01-1316; BOA, BEO, 1139/85361, H-19-01-1316; BOA, İ.DH., 1355/12, H-15-01-1316; BOA, BEO, 1502/112583, H-15-02-1318; BOA, ŞD., 3086/2, BOA, AE.SSÜL.II., 1/84, H-29-12-1100. BOA, A.}MKT.NZD., 145/101, H-05-08-1271; BOA, MF.MKT., 371/18, H-08-05-1315; BOA, DH.ŞFR., 406/72, R-21-08-1324; BOA, DH.MKT., 2647/12, H-9 -10-1326.

11	Boyabad	Pîrîzâde Hâfız Ahmed Efendi Müftü Müsevvidi Hacı Ali Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiş, uygunsuz davranışları sebebiyle azledilmiştir.	25 Safer 1296 18 Şubat 1879
12	Boyabad	İstanbul müderrislerinden Osman Hulûsi Efendi ²¹	13 Şaban 1300 19 Haziran 1883
13	Boyabad	Boyabad ulemâsından Hacı Dervîşzâde Ahmed Galib Efendi ²² Osman Hulûsi Efendi'nin vefatından sonra göreve gelmiştir.	1 Muharrem 1318 1 Mayıs 1900
14	Boyabad	Kayserili Arabacızâde Ömer Lütfü Efendi ²³	2 Cemâziyelâhir 1324 24 Temmuz 1906
15	Boyabad	Koçanoğlu Mehmed Hulusi Efendi ²⁴	26 Ramazan 1330 8 Eylül 1912
16	Boyabad	Hayrabolu Müftüsü Ahmed Şükrü Efendi	8 Rebûlevvel 1335 2 Ocak 1917

Meşihat Arşivi'ndeki müftü defterleri ve belgeleri üzerinde yapılan araştırma neticesinde Boyabad'da 1815-1924 yılları arasında görev yapmış 16 müftüden Seyyid Hâfız Mehmed Sâdık Efendi ve Müderris Seyyid Hüseyin Rüşdü Efendi'nin "Seyyid" olduğu görülmüştür.

Gerze Müftüleri²⁵

Sıra No	Vilâyet/ Sancak/Kaza	Müftünün İsmi	Tayin Tarihi
1	Gerze	Marmaris Müftüsü Müderris Ahmed Faik Efendi ²⁶	22 Zilhicce 1332 11 Kasım 1914

21 MŞH, SAİD, 180/15, 2565.

22 MŞH, SAİD, 182/23, 2615.

23 MŞH, SAİD, 248/21, 5582.

24 MŞH, SAİD, 177/31, 2513.

25 Gerze Müftü çizelgesi Meşihat Arşivi'ndeki Müftü Defterlerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Bkz. MŞH, defter nr. 36, s. 690.

26 MŞH, SAİD, 178/3, 2520.

Ayancık Müftüleri²⁷

Sıra No	Vilâyet/ Sancak/Kaza	Müftünün İsmi	Tayin Tarihi
1	Ayancık	Hoca Ömer Efendizâde Hüseyin Hüsameddin Efendi	9 Zilhicce 1315 1 Mayıs 1898
2	Ayancık	Hasan Fehmi Efendi	3 Zilhicce 1318 24 Mart 1901
3	Ayancık	Adapazarlı Hocasâde Mustafa Şevki Efendi Hasan Fehmi Efendi'nin Sinop Müftülüğüne tayininden sonra göreve gelmiştir.	21 Safer 1326 25 Mart 1908
4	Ayancık	İsmail Hakkı ²⁸	20 Receb 1329 17 Temmuz 1911

3. Sinob'un Meşhûr Seyyid Aileleri: Hz. Peygamber'in Soyuna Mensup Seyyid Bilâl ve Çeçe Sultan

Sinop'ta Medfûn Bir Seyyid: Seyyid İbrahim Bilâl

İslâm orduları Emeviler döneminde Hz. Peygamber'in "İstanbul'un Fethi" müjdesine nâil olmak için 675 yılında İstanbul'u kuşatmıştır. Bu kuşatmaya Horasan'dan katılan gönüllüler içerisinde Sinop'ta medfûn Seyyid Bilâl'in de bulunduğu rivayet edilmektedir. Seyyid İbrahim Bilâl'in, Hz. Hüseyin'in altıncı göbekten torunu olduğu da rivayetler arasındadır. Ayrıca Seyyid Bilal, kesikbaş destanlarına (Rençber, 2003: 175 vd.; Rençber, 2016: 41 vd.) konu olan bir seyyiddir (Türker, 2011: 8-9; Albayrak, 2002: 308-309).

Seyyid Bilâl'in Hz. Peygamber'in²⁹ neslinden gelmesi sebebiyle Osmanlı Devleti'nde Seyyid Bilal Cami ve Türbesine gereken ihtimam gösterilmiş ve pek çok defa tamir ettirilmiştir. Hatta tamirat esnasında Selçuklu hükümdarlarına ait gümüş paralar bulunarak İstanbul'a gönderilmiştir.³⁰

Seyyid Bilal Vakfı tevliyeti ve türbedârlığında seyyidler de aktif olarak görev almışlardır.³¹ Seyyid Bilal Türbesinde türbe, medrese ve vakıfta hizmet etmiş olanların kabirleri

27 Ayancık Müftü çizelgesi Meşihat Arşivi'ndeki Müftü Defterlerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Bkz. MŞH, nr. 36, s. 584

28 MŞH, SAİD, 177/35, 2516.

29 BOA, DH.MKT., 1381/65, H-3 -03-1304.

30 BOA, Y.MTV., 21/1, H-02-10-1304; BOA, İ.EV. 9/20, H-22-09-1312; BOA, Y..PRK.UM., 39/9, H-08-02-1315; BOA, C..BH., 60/2850, H-22-02-1195; BOA, AE.SABH.I., 60/4209, H-08-04-1196; BOA, AE.SABH.I., 104/7125, H-14-08-1194.

31 BOA, AE.SMHD.I., 25/1525, H-07-09-1153; BOA, İE.EV., 29/3318, H-01-01-1111; BOA, İE.EV., 35/4058, H-21-01-1112; BOA, AE.SMHD.I., 63/4049, H-14-09-1153; BOA, A.}MKT.UM., 164/92, H-00-00-1270; BOA,

bulunduğu gibi seyyidlerin ve Nakîbü'l-eşrâfların aile ve akrabaları da buraya defnedilmiştir. Örneğin İstanbul Nakîbü'l-eşrâf'ı Seyyid Hacı Hasan Tahsin Efendi'nin³² oğlu Seyyid İbrahim'in kayınvalidesi Fatıma Hanım, Seyyid Bilal Türbesinde metfündür (Türker, 2011: 128-129).

Çalışmamızda tespit edebildiğimiz kadarıyla Seyyid Bilal Osmanlı Devleti tarafından seyyid olarak kabul edilmiş, Seyyid Bilal'in neslinden gelenlere seyyidlere tanınan imtiyazlar tanınmıştır.

Meşihat Arşivi'ndeki Belgelerde Seyyid İbrahim Bilâl:

Osmanlı Devleti'nde tekke ve zaviyelerin idaresiyle ilgilenen ve Şeyhülislamlığa bağlı bir birimi olan Meclis-i Meşâyih'e ait defter ve belgelerde Sinop'ta metfun Seyyid İbrahim Bilal'in seyyidliği açıkça geçmektedir. Bu belgelerden bazıları şunlardır:

"Sinop'taki Seyyid İbrahim Bilâl türbesinin türbedarlık ve zaviyedarlık cihetlerinin Hacı Ahmet Efendi'nin vefat etmesiyle büyük oğlu İbrahim Bilâl'in feragatiyle küçük oğlu Abdülkadir Efendi'ye tevcihi"³³

Sinop'ta medfûn Seyyid İbrahim Bilâl hazretlerinin türbedarlığıyla zâvidârlık cihetlerine bâ-berât-ı âlî mutasarrıf olan Hacı Ahmed Efendi'nin vukû'-ı vefâtına mebni münhal olan ciheteyn-i mezkûreteyn müteveffâ-yı mûmâ-ileyhin büyük oğlu İbrahim Bilâl'in keff-i yedinden ve iktidârı derece-i kifâyede bulunan diğer oğlu Abdülkadir Efendi'ye tevcihi Sinop mutasarrıflığının fî 4 Receb sene [1]328 ve fî 28 Haziran sene [1]326 târih ve 350 numaralı mazbatasıyla livâ-i mezkûr niyâbet-i şer'iyyesinin fî 24 Ramazan sene [1]328 târihli i'lâmında talep ve ifâde olunmuş ve Evkâf-ı Hümâyûn kuyûd-ı kadîme vakfiye kalemının evrâk-ı mezkûre zahrında muhrec der-kenârında Sinop'ta Şeyh Bilâl Zâviyesi'nin şehri iki yüz gurus ta'amiyye ile türbe ve zâviyedarlık cihetleri fî 22 Receb sene [1]290 târihinde eş-Şeyh el-Hâc Ahmed Efendi'ye tevcih olduğunu mübeyyin berât-ı âlî isdâr kılındığı gösterilmiş olduğuna binâen sûret-i iş'âr-ı mahallî muvâfık-ı usûl ve nizâm görülmüş idüğünden ol vech ile mezkûr cihetlerin pederi müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Şeyh Ahmed Efendi mahlûlünden ve birâderi mûmâ-ileyh İbrahim Bilâl Efendi keff-i yedinden mûmâ-ileyh Abdülkadir Efendi uhdesine tevcihiyle yedine berât-ı âlî i'tâsı zımnun-

C..EV., 352/17851, H-03-09-1135; Tecvid üzere Kuran-ı kerim okunması şartıyla Sinop'da Seyyid Bilal Zaviyesi zaviyedarlığının tevcihi. BOA, A.}MKT.NZD., 356/85, H-21-12-1277. BOA, DH.MKT., 1381/65, H-3 -03-1304.

32 Nakîbü'l-eşrâf Seyyid Hacı Hasan Tahsin Efendi, Kıbrıs'ta doğmuş ve 8 Safer 1264/15 Ocak 1848 tarihinde Nakîbü'l-eşrâflık görevine gelmiştir. 11 Safer 1278/18 Ağustos 1861 tarihinde vefat etmiştir.

33 MŞH, Meclis-i Meşâyih Defteri, nr. 1735, vr. 61.

da takdîm kılınan işbu mazbata dâ'iyânemizin melfûfâtıyla mazrûfen Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Aliyyesine irsâl buyrulması bâbında.

Fî 7 Zilhicce [1]328/[10 Aralık 1910].

Sinop'ta medfûn Seyyid İbrahim Bilâl hazretleri türbe-i şerîfeleri türbedârlığıyla zâviyedârlığının Abdülkadir Efendi uhdesine tevcihi hakkında livâ-i mezkûr mutasarrıflığından mazbata.

Fî 2 Ramazan [1]328, fî 24 Ağustos [1]326 târih ve 110 numaralı der-kenâr ile icâbı arz edilmiştir.

Fî 24 Şaban [1]328/[31 Ağustos 1910].³⁴

Muafiyet beratları ve vakıflarla ilgili pek çok arşiv belgesinde Seyyid Bilâl'in seyyidliğine atıf yapılmıştır.

"Sinop'ta medfun Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilâl'i ziyarete gelip sonrasında Hacca gitmek isteyen Hoca Mehmed Efendi'ye hazine'den yol harçlığı verilmesi hakkında"³⁵

Bihî

Makâm-ı Celîl-i Sadâretpenâhiye

Re'sen, Numara 38

Vidinli merhûm Hoca Mustafa Efendi me'zunlarından ve fuhûl-i ulemâ-yı kirâm ve Dersîâmdan bâ'is-i mazbata-i âcizânemiz mekremetlü Hoca Mehmed Efendi dâ'ileri bir müddetten beri Bolu'da tedris-i ulûm-ı nâfi'a neşriyle meşgul olmuş ve bu sene-i mübârekede Hicaz-ı mağfîret-tırâza rûy-i me'âlî azîmet olmak emniyesiyle sâdât-ı kiramdan Sinob'da günûde-i bister-rahmet olan Seyyid Bilâl -kuddise sırrahu'l-müte'âl- hazretlerinin türbe-i şeriflerini ziyaret etmek arzusuyla buraya gelip müddet-i ikâmette tedris-i ulûm-ı şerîfe ile burada dahi ahali-i beldeyi müstefiz eylediğinden ve da'avât-ı kudsiyet âyât-ı zillullâhiye terdîfen cenâb-ı mu'allâ elkâb-ı Sadâret-penâhileri için dahi da'avât-ı mahsûsa kıraat ve tilâvet olunduktan sonra Dersââdet tarikîyle sâlifü'z-zikr mahall-i mübârekeye gitmek üzere efendi-i mûmâ-ileyh bu kere Dersââdet'e azîmet eylemiş ve bu misillü dâ'iyân hakkında zülâl-i inâyet-i cenâb-ı şehinşâhi bî-diriğ buyrulduğu vâzihâttan hususıyla havâce-i mûmâ-ileyh hilye-i fazl ve salâh ile pîraste ve lütf ve merhamet-i aliyyeye şâyeste zevât-ı fezâil-i semâtdan bulunmuş olmanın min gayr-i had işbu mazbata-i çâkerânemiz bî't-terkîm efendi-i mûmâ-ileyh yediyle takdîmine ictisâr kılındı.

Ol bâbda ve her halde emr ve fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Şevval sene 1282 ve fî 18 Şubat sene 1281

Kaymakam-ı Sinob es-Seyyid Mehmed Tefvik; ed-dâ'i Nâib es-Seyyid İbrahim Necib; ed-dâ'i Müftü Mehmed Sırrı Abduh; Serkâtib-i mâl Ahmed Hamdi; Müdür-i Evkâf Muhammed Emin;

34 MŞH, Meclis-i Meşâyih Defteri, nr. 1767, vr. 16b.

35 BOA, A_MKT_MHM_00350_00047_002_001.

Serkâtib-i Tahrirât Asım; A'zâ es-Seyyid Ömer Sünûhi; A'zâ Halil; A'zâ es-Seyyid Mehmed; A'zâ Abdülkerim; A'zâ es-Seyyid Hafız Ali; A'zâ es-Seyyid Ömer Nuri; A'zâ?Kostanti; A'zâ Taşçıza-de Mirozi

“Sinop'ta medfun Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilal'in mezarına hediye edilen örtünün gelişi ile mahalline irsali hakkında Sinop Mutasarrıflığından çekilen telgrafnâmenin gazetelerde ilân edilmesi”³⁶

Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesine

Sinob'da medfûn sâdât-ı kiramdan Seyyid Bilal Hazretleri merkâdine ihdâ buyrulan pûşide-i sa'âdetin vusûlüyle mahalline sûret-i isâli hakkında Sinob mutasarrıflığından keşîde kılınan ve manzûr-ı âli-i Cenâb-ı Cihanbânî buyrulan telgrafnâmenin gazetelerde i'lânı emr ve fermân-ı Hümâyûn-ı Cenâb-ı Hilâfet-penâhi iktizâ-yı celîlinden olduğu mezkûr telgrafnâmenin leffiyle şeref-vârid olan 26 Safer sene 1304 tarihli tezkire-i husûsiyye-i vâridelerinden iş'âr buyrulmağla ber-mûceb-i irâde-i seniyye keyfiyet derhal gazetelerle i'lân ettirilmiş olmağın ol bâbda.

Gurre-i Rebûlevvel 1304/[28 Kasım 1886].

“Sinop'ta Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilal türbesinin tamiri için para ihsanı istirhamını hâvi Sinop Mutasarrıflığının arızası”³⁷

Bihî

Mabeyn-i Hümâyûn Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi Cânib-i Sâmîsine

Devletlü Efendim Hazretleri

Bundan on sene mukaddem cümle-i müberrât celîle-i diyânet-perverî-i Cenâb-ı Hilâfet-penâhiye dâhil olmak üzere masârîfâtı Evkâf-ı Hümâyûn Hazînesinden elli yedi bin küsur gurus sarfiyla emr-i tâmiri icrâ kılınan Sinob'da defin-hâk-ı ıtrnâk olan sâdât-ı kiramdan Seyyid Bilal – kuddise sırrahû'l-Müte'âl- hazretlerinin câmi ve türbe-i şerîfeleri mevki'an bir zirve ittisâlinde bulunarak mütemadiyen her cihetten derkâra ma'rûz olmak hasebiyle ahşabdan i'mâl olunmuş olan rütbe-i şerîfenin kubbesi çürümüş ve üzerinde bulunan kurşun zemin kubbeyi muhafaza edemeyecek bir dereceye gelmiş ve minârenin dahi şerefesi ahşabdan olmak cihetiyle bu da kurşunlarıyla beraber bozularak tamire muhtâc bir hale geldiği ve hatta atıyye-i celile-i hüsrevânedden olarak türbe-i şerîfe-i mezkûrenin kubbesine talik olunan o kıymetdâr avize kubbenin ahşabının çürümesinden sıkletine tahammül edemeyerek sâl-i hâl Ağustosunda takımıyla zemine düşerek parçalanmıştır. Zâten Sinob'da fenn-i mimâriye layıkıyla vukûflu bennân ustalarının fikdânı hasebiyle her nasılsa vaktiyle kubbenin tuğla ile inşâ olunmayarak ahşabdan i'mâl olunması ve rasânetine dahi layıkı vechle dikkat olunmamak cihetiyle tamirat-ı sâirenin pek de nefsu'l-emre tevâfuk edememiş olması ve bununla beraber türbe ve câmi-i şerîf-i mezkûreye haddinden ziyâde masraf ihtiyar olunmuş olduğu ve bu da taşçı ustalarının fikdânından veya ebniye inşaatı usulüne vukûfsuzluk ile bi-hakkın nezâret-i lâzime ifâ olunamamasından ileri gelmiş olacağı anlaşılmış ve telâfi-i meâfât edilebilmek gayr-i mümkün bulunmuş olup mamâfih mezkûr kubbenin tonozlu kemer üzerine kargir olarak yeniden inşası ve minâre şerefesinin yonma taştan hamidiye usulü tarzında tamir ve temimi iktizâ etmiş ve bu sûretle icrâ-yı tamirâtında resânet hâsıl olacağı ve bu da on iki bin dokuz

36 BOA, DH_MKT__01381_00065_001_001

37 BOA, Y__MTV__00149_00041_001_001.

yüz kırk dört guruş kırk beş santim mebâliğle vücûda geleceği bi'l-keşf müstebân olarak ol bâbda tanzîm olunan keşif defteri ile resm-i mastahı ve amûdisini gösterir haritası leffen takdim pişgâh-ı sâmilere kılınmış ve bunun taraf-ı ahaliden i'âneten inşâsı eğerçe mümkün ise de müberrât-ı âliye karşı bu sûrette hasbe'l-ubûdiyye ihtiyar olunamayarak şimdiden icrâ-yı tamirine mübâşeret olunmaz ise gittikçe harabiyeti ve bu yüzden masârıf-ı zâide ihtiyârını müeddi bulunacağından keyfiyetin arz-ı atabe-i ulyâ-yı cenâb-ı Hilâfet-penâhi kılınmasını bi'l-hâssa arz ve istirhâm eylerim ol bâbda ve her halde emr ve fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 11 Receb 1314 ve fî 4 Kânûn-i evvel 1312/[16 Aralık 1896].

Sinop Mutasarrıfı

[Mühür] Sâfi

"Sinop'ta Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilal türbesi ve minaresinin tamiri için Hazine-i Hâssadan para ihsân edilmesi."³⁸

Mabeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesine

Veli-nimet-i bî-minnetimiz zât-ı Hilâfet-semât efendimiz hazretlerinin me's-i hayriyye-i Hümâyûnları cümle-i mübeccelesinden olmak üzere Sinob'da sâdât-ı kirâmdan Seyyid Bilal hazretleri türbe-i şerîfesiyile minâresinin tamiri masârıfı için dört mah evvel hazine-i hâssa-i şâhânedan mebâliğ-i lâzıme bî-diriğ ihsân buyrulmuş iken türbe-i şerîfe-i mezkûre ve sâirenin hâl-i harabette bırakıldığı Sinob'a muvâsalet-i bendegânemle beraber anlaşılmasıyla hemen mahsûs bir komisyon teşkil ve levâzım-ı termîme tehiyye ve tertîb ettirilerek bu gün ale's-sabâh derûn-ı türbede da'avât-ı mefrûza-i Cenâb-ı veliyyü'n-nimet-i bî-minnet-i a'zami tizkâr ve tekrar edâ-yı vecibe-i ubûdiyet kılınıldıktan sonra emr-i tamiriyyeye mübâşeret olunduğu ve şu lütf-i ihsân-ı hümâyûn-ı cihanbâninin beyne'l-ahâli dahi bâ'is-i kemâl-i mehammet ve vesile-i şükriye-i da'avât-ı bî-gâyât olunduğu ma'rûzdur.

Fî 27 Haziran 1312/[9 Temmuz 1896].

Sinop Mutasarrıfı

Emin Rauf

4. Sinop'ta Medfun Seyyid İbrahim Bilâl Neslinden Seyyid Mehmed Sâbit Efendi³⁹

Ailesi ve Doğumu

Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, 15 Şaban 1266/26 Haziran 1850 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası, Osmanlı Devleti'nin 61. Nakîbü'l-esrâfî Yasincizâde Mehmed İlmi Efendi'dir (ö. 18 Cemâziye'l-âhir 1289/1872).⁴⁰

38 BOA, Y_PRK_UM_00039_00009_001_001.

39 Seyyid Bilal Soyuna Mensup Seyyid Mehmed Sâbit Efendi'nin biyografisi İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi sicil dosyasından istifade edilerek hazırlanmıştır. Bkz. MŞH, SAİD, 179/4, 2541/A.

40 15 Safer 1278/22 Ağustos 1861 Göreve geliş, 18 Cemâziye'l-âhir 1289 Vefat. Bkz. Ahmed Rifat Efendi, Devhatü'n-Nukabâ, İstanbul, 1283, s.61-63; BOA, İ.DH., 578/40249; H-29-12-1232, BOA, HAT, 1539/45.

Yasincizâde Seyyid Mehmed İlmi Efendi, Şeyhülislâm Yasincizâde Seyyid Abdülvehhâb Efendi'nin oğludur.⁴¹ Şeyhülislâm Yasincizâde Seyyid Abdülvehhâb Efen-

41 İki islâm devleti arasında merbutiyetin takviyesi için Devlet-i Aliyye tarafından İran'a gönderilen Elçi Yasincizade Abdülvehhâb Efendi'nin sefarette çok muvaffakiyet elde edip rabıtayı takviye ettiği ve Rusya ile harpten sonra şimdi sulh içinde bulunan Devlet-i Aliyye ile İran arasında ittihadın devam etmekte bulunduğu dair sadaret kaymakamına Mirza Şefi' Han'ın mektubu. a.g.y.tt. BOZ, HAT, 1/25, H-29-12-1226; Devlet-i Osmaniyye tarafından İran'a gönderilen ve birçok muvaffakiyete nail olan sefir Yasincizade'ye mukabil İran Devleti tarafından da teyidi meveddet hususunda İstanbul'a elçi olarak Mirza Mehmed Han'ın gönderildiğine dair Sadrazam Ahmed Paşa'ya name. a.g.tt, BOA, HAT, 2/30, H-29-12-1226; Yasincizade Abdülvehhâb Efendi'nin İran'a sefir gönderilmesi berekâtından olmak üzere bürudetin vifak ve muhabette tebeddül ettiğine dair sadaret kaymakamına mektup a.g.y.tt, BOA, HAT, 2/41, H-29-12-1228; İran Sefiri Yasincizade Abdülvehhâb Efendi tarafından Mirza Şefi' Han'a yazılan iki dostluk mektubuna müşarun-ileyh tarafından yazılan merbut mektupta şimdiye kadar vukubulan kargaşalıkların izalesiyle Basra'dan Azerbaycan'a kadar asayişin zuhura geldiğine ve badema bu asayişin devamı temennisine dair teşekkürü havi mektup. a.g.y.tt, BOA, HAT, 2/42, H-29-12-1225; İrah Şahı Feth Ali Şah ile Veliahd Mirza Abbas'dan gelen Farsça namelerin tercümesi olup, Sefir Yasincizade'nin geldiğine, kendi taraflarında Mirza Mehmed Rıza Han'ın Sefir tayin olduğuna dairdir. (s. 186) g. Tt, BOA, A. {DVNSNMH.d, 10/216; , BOA, C.ADL., 34/2048, H-19-12-1237; BOA, C.ADL., 48/2861, H-29-12-1233; Anadolu Kazaskerliğine Yasincizade Abdülvehhâb ve Medine kadılığına Adana'ya nefyedilen Mehmed Ataullah Efendilerin tayinlerine dair arz, BOA, C.ADL., 67/4040, H-24-04-1231; Taraf-ı şahaneden İran Devleti'ne gönderilecek hediyelerin mücevherat ve eşyaya dair her ne ise müfredat üzere defteri çıkarılarak Elçi Yasincizade Abdulvehab Efendi'ye verilmek üzere Babialı'ye takdimi, BOA, C.HR., 106/5266, H-11-09-1225; İran'da Türkiye Sefiri Yasincizade Abdulvehab Efendi'nin altı aylık maaşının itası hakkında müdür-i umuru tarafından verilen istida, BOA, C.HR., 146/7288, H-08-01-1228; Devlet-i Aliyye Rusya ile sulh akdederken İrani ayırmadığına dair İranlılara verilen teminatın memnuniyeti mucib olduğunu bildiren tahriratın alındığına ve şark vilayetlerindeki hakimler ve sancak beyleri arasındaki kazalardan asker tertip olduğuna ve diğer bazı hususata dair tafsilatı havi olup İran Elçisi Yasincizade Abdülvehhâb Efendi'ye yazılmıştır, BOA, HAT, 244/13777, H-21-11-1227; Sefaretle İran'a giden Yasincizade Abdülvehhâp Efendi her iki devlet-i aliyenin ittihadı muvaffak olduğu ve Rusya'ya karşı serhadlerin müdafaasına say u gayret olunacağı ve her iki tarafın yekdiğerine müzaharette bulunması lazım geldiği ve Darussaadet'e giden Mirza Emin'in de muvaffakiyetle avdet ettiğine dair. a.g.y.tt, BOA,HAT, 784/36635, H-29-12-1228; İki devletin aralarında olan muvafakatin Yasincizade Abdulvehhâp Efendi elçilik gayretiyle daha ziyade takviye bulunduğu ve her iki devletin maksud-ı aslisi Rusya'ya karşı koymak olduğunu ve Baban Abdurrahman Paşa'nın fesadı gibi fesadların cüziyattan olduğu ve ittihadı mani olmadığı ve Devlet-i Aliyye'nin Rusya'ya karşı mukabele mahzuziyeti mucib olduğuna dair. a.g.y.tt, BOA,HAT, 788/36758, H-29-12-1225; Yasincizade'nin Şaha name-i hümayunla hediyeleri teslim ettiğine ve iki devlet arasındaki bazı mesail hakkında Vezir-i Azam Mirza Şef ile vuku bulan mükalesine dair, BOA, HAT, 795/36867, H-07-03-1226; BOA, HAT, 797/36968, H-29-12-1227; BOA, HAT 798/37022, H-29-12-1233; BOA, HAT, 804/37132, H-11-05-1224; Rütbesi mevleviyete terfi edilecek İran'a sefaretle gönderilecek olan Yasincizade Abdülvehhâb Efendi'ye hatt-ı hareketini ve ifaya çalışacağı mesaili gösterir mufassal talimatname, BOA, HAT, 804/37132, H-29-12-1224; BOA, HAT, 853/38190, H-29-12-1226; BOA, HAT, 958/4125, H-29-12-1225; Sabık Anadolu Kazaskeri Yasincizade Seyyid Abdülvehhâb Efendi'ye Nakibüleşraflık İstanbul Payesi verilmesi, BOA, HAT, 1539/45, H-29-12-1232; Sadr-ı Anadolu Yasincizade Seyyid Abdülvehhâb Efendi ile İstanbul Kadısı Kara Halil Efendi torunu Mehmed Said Efendi'nin rütbelerinin yükseltilmesi, daha önce Rodos'a sürgün edilmiş bulunan Galata eski Kadısı Sadreddin Efendi torunu Mektubi Mehmed Ataullah Efendi'nin de affedilerek rütbesinin yükseltilmesi ve İstanbul ile Mısır'a

di, Seyyid Osman Efendi'nin oğludur. Dedesi Seyyid Mustafa Efendi'nin Ayasofya Camii'nde "yâsînhan" olmasından dolayı "Yâsincizâde" lakabıyla şöhret bulmuştur.

Osman Efendi, gençliğinde Enderûn-ı Hümâyûn'a intisap ederek Gelenbevî İsmâil Efendi'den aklî ve naklî ilimleri okumuş ve Ocak 1786'da müderrislik ruûsunu alarak öğretim hayatına başlamıştır. Bâyezid ve Yenicami medreselerindeki dersleriyle meşhur olmuştur.⁴² Çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra kadılık mesleğine geçmiştir. Önce Selânik kadısı; sonra bilâd-ı erbaa kadılığı pâyesini almış ve 1811'de elçilikle İran'a gitmiş, oradaki görevini liyâkatle tamamladığından Sultan II. Mahmud'un takdirini kazanmış, kendisine önce Mekke daha sonra İstanbul kadılığı pâyesi verilmiştir.

1816 yılında Anadolu kazaskeri ve 1818'de Nakîbü'l-eshrâf olmuştur. Ardından Rumeli kazaskerliği pâyesini almıştır. Abdülvehhâb Efendi, şeyhülislâmlığı sırasında ilim erbabıyla devletin hak ve menfaatlerini koruyan bir kişi olarak tanınmıştır. "Hulâsatü'l-bürhân fî itâati's-sultân" adında hadise ilmüne dair bir risâle kaleme almıştır (İstanbul, 1247). Ayrıca hadis usulü ve kelâm ilmiyle ilgili de çalışmaları bulunmaktadır (İpşirli, 1988: 285-286).

Tahsil Hayatı

Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, tahsil hayatına Anadolu Hisarı Mekteb-i İbtidâiyyesinde başlamış ve sonrasında Valide Sultan Mekteb-i Rüşdîsine kaydolmuş ise de bazı sıkıntılar sebebiyle şehâdetnâme alamamıştır. Mehmed Sâbit Efendi'nin en kıymetli hocası babası Yasincizâde Mehmed İlmi Efendi olmuştur. Babasından başta ulûm-ı Arabiyye, akâid ve fıkıh olmak üzere temel İslami ilimleri tahsil etmiştir.

uğramaksızın Rodos'tan doğruca Beyrut'a oradan da yeni görev yeri olan Medine'ye gitmesi, BOA, HAT, 1627/29, H-29-12-1255.

42 Sultan Selim Camii'nde Cuma Vaizi Yasincizade Osman Efendi'ye Saray-ı mamure hocalığının tevcihi ve saireye dair Babüssaade ağasının arzı. a.g.tt, BOA, AE.SMST.III, 164/12901, H-29-12-1185; BOA, C.EV., 393/19904, H-18-02-1183.

Hizmetleri

Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, 1270/1853-1854 yılında İstanbul ruûsu almış ve 1273/1856-1857'de dört yüz altmış kuruş maaşla göreve bağlanmıştır. 1285/1868-1869 senesinde babasının Rumeli Sadareti görevini yürüttüğünde bin kuruş maaşla onun tezkireciliğine atanmıştır. 1289/1872-1873 yılında maaşı bin kuruşa çıkarılmış ve Kazasker Halid Efendi'nin İstanbul kadılığında bulunduğu süre zarfında mülazım olarak altı ay çalışmıştır. Muharrem 1293 / Ocak 1876 tarihinde altı bin kuruş maaşlı Sofya Mevleviyetine; Rebûlevvel 1294 / Mart 1877'te hasılâtı hükkâma aid olan Beykoz niyâbetine tayin olunmuş ve dokuz ay sonra bu görevinden istifa etmiştir. Bu süre zarfında babasının muhallefâtı ile ilgili olduğundan devlet hizmetinde bulunamamıştır.

30 Receb 1300 / 6 Haziran 1883 tarihinde iki bin beş yüz kuruş maaşla Çankırı niyâbeti; 1 Muharrem 1306 / 7 Eylül 1888'da yirmi beş bin kuruş maaşlı bilâd-ı hamse Mısır mevleviyeti; 1 Ramazan 1307 / 21 Nisan 1890'de üç bin beş yüz kuruş maaşlı Tekirdağ niyâbeti ve 1 Rebûlevvel 1311 / 12 Eylül 1893 tarihinde ikinci kez aynı maaşla Tekirdağ niyâbeti görevlerine tayin edilmiştir.⁴³

20 Cemâziyelâhir 1312 / 19 Aralık 1894 tarihinde 3.500 kuruş maaşla Karahisar-ı sâhib niyâbeti; 1 Zilkâde 1312 / 26 Nisan 1895'de 3.000 kuruş maaşla İzmid niyâbeti; 1 Zilhicce 1315 / 23 Nisan 1898'de 3.600 kuruş maaşla Ankara niyâbeti; 1 Safer 1317 / 11 Haziran 1899'de 2.700 kuruş maaşla İzmit niyâbeti; 20 Muharrem 1320 / 29 Nisan 1902'de 4.000 kuruş maaşla Edirne niyâbeti; 20 Safer 1320 / 29 Mayıs 1902'de 4.000 kuruş maaşla Ankara niyâbetine tayin edilmiştir. Son olarak 15 Rebûlevvel 1321 / 11 Haziran 1903'de 4.000 kuruş maaşla Kastamonu nâibi olmuştur. Mehmed Sâbit Efendi, bu görevini vefat tarihi olan 24 Ocak 1905 tarihine kadar sürdürmüştür.

Nesebi

Yasincizâde Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, Şeyhülislamıktan nesebnâme/şeceresinin bir sûretinin çıkarılmasını talep etmiştir. Şeyhülislamık Sabit Efendi'nin bu talebini Nakîbü'l-eşrâflık makamına havale etmiştir. Yapılan incelemede "Kösem Valide Sultan Sâdât Tahsisât Defteri"nde babasının ve kendisinin kaydının bulunduğu görülmüştür.

43 BOA, İ.HUS, 1/98; H-01-03-1311/12 Eylül 1893, BOA, Y..PRK.BŞK., 33/1.

Yasincizâde Seyyid Mehmed Sâbit Efendi'nin Sâdât Defterlerindeki kaydı şu şekildedir:⁴⁴

Dersâadet'de mevcûd beş yüz sâdât-ı kirâma merhûme ve mağfûrun-lehâ Kösem Vâlide Sultan – tâbet serâhâ– evkâf-ı şerîfesinden muhassas 431 numaralı vazîfeye muhassas sâhifedir

Sâhib-i vazîfenin İsim ve şöhreti	Sâhib-i vazîfenin peder veya vâlidesinin isim ve şöhreti	Sâhib-i vazîfenin mahall-i ikâmeti	İ'tâ olunan senevî beşer gurus vazîfenin senelerinin beyânı		
Haremeyn-i Muhteremeyn pâyelülerinden ve nüvvâb-ı şer'den Mehmed Sâbit Beyefendi	Nakîbü'l-eşrâf esbak merhûm Yasincizâde İlmi Efendi	Anadolu Hisarı	1320	1319	1318
			1323	1321	1321
			Fî 9 Şaban 1316/[23 Aralık 1898] tarihinde zâyî'inden tezkire verilmiştir.		

Dersâadet'de mevcûd beş yüz sâdât-ı kirâma merhûme ve mağfûrun-lehâ Kösem Vâlide Sultan – tâbet serâhâ– evkâf-ı şerîfesinden muhassas 468 numaralı vazîfeye muhassas sahifedir

Sâhib-i vazîfenin İsim ve şöhreti	Sâhib-i vazîfenin peder veya vâlidesinin isim ve şöhreti	Sâhib-i vazîfenin mahall-i ikâmeti	İ'tâ olunan senevî beşer gurus vazîfenin senelerinin beyânı		
Kibâr-ı müderrisînden Abdülvehhâb Efendi	Nakîbü'l-eşrâf esbak merhûm Yasincizâde İlmi Efendi		1321	1320	1319
				1323	1322

⁴⁴ Meşihat Arşivi, nr. 1692, s. 431; 1692, s. 468.

Seyyid Mehmed Sâbit Efendî'nin Tercüme-i Hal Varakası

Dâire-i Meşihat-i İslâmiyye Sicil Şubesi

Es'ile	Ecvibe
Sâhib-i tercemenin isim ve mahlas veyâ kendisiyle pederi ismi ve pederi me'mûrînden ise me'mûriyet ve rütbesi ile berâber ma'rûf zevâtdan ise kangı sülâleye nisbet ve şöhreti	Sinob'da medfûn Seyyid Bilal ahfâdından Sudûr-ı İzâmdan esbak Nakîbü'l-eşrâf Yasincizâde Mehmed İlmi Efendî'nin mahdûmu Mehmed Sâbit
Târîh ve mahall-i velâdeti	Bin iki yüz altmış altı Şaban'ı evâsıtında Dersââdet'te tevellüd eylemişim
Mekâtib-i ibtidâiye ve resmiyyede veya mu'allim-i mahsûsdan nasıl ilm ve fenleri lâyıkıyla veyâ muhtasarca kırâat ve ta'allüm eylemişdir ve kangı lisânlarda kitâbet ve yâhûd yalnız tekellüm eder, bir eser ve te'lîfi de var ise neye müte'allikdir ve ruhsât-ı resmiye ile intişâr etmiş midir ve mekteb şehâdetnâmesi ve bir me'mûriyete intihâbnâmesi var mıdır	Anadolu Hisarı Mekteb-i İbtidâiyyesine ve ondan sonra Valide Sultan Mekteb-i Rüşdîsinin nihâyet sınıfına kadar devam ederek mebâdi-i ulûmu tahsil eyledimse de hurûc imtihânında keyifsizlik münâbetiyle bulunamayarak şehâdetnâme alınmamıştır. Ba'dehû pederimin hânesinde ulûm-ı Arabiyyeden Akâide kadar ve fıkihtan dahi Dürer ve ulûm-ı riyâziyyeden hendese ve hikmet-i tabiiyyeyi okudum. Lisân-ı Osmânîden mâ'adâ bir lisân ile tekellüm ve kitâbet edemediğim gibi telifâtım dahi yoktur.
Hidmet-i devlete muvazzaf veya mülâzım olarak kaç yaşında ve nerede dâhil ve bî't-terakkî ne kadar ma'âş veyâ harcırâh ve ücret ve âidât-ı sâireye nâil olup refte refte nasıl me'mûriyetlerde bulunmuş ve ne rütbe ve nişânlar ihsân buyrulmuşdur ve mu'ayyenâtının dâimî ve muvakkat zamâyim ve tenzîlâtıyla infisâl ve müddet-i ma'zûliyyetde ma'âşa nâiliyet ve tekrâr mensûbiyeti vâkî' olmuş mudur ve ba'zı zevât-ı kirâm kitâbet ve ma'iyeti gibi husûsî işlerde bulunmuş ise keyfiyeti ve bu vukû'atın mümkün olduğu kadar şuhûr ve eyyâmı tasrîh ile târihleri gösterilmelidir ve ecnebî nişânını hâmil ise ne sebep ve vesîle ile kangı târih ve me'mûriyette aldığı dahi beyân olunmalıdır.	Bin iki yüz yetmiş tarihinde bir kıta İstanbul ruûsu ve yetmiş üç tarihinde dahi dört yüz altmış guruş maişet ihsân buyrulmuş ve seksen beş tarihinde bin guruş maaşla pederimin Rumeli Sadareti zamanında tezkireciliğine tayin ile bir müddet-i örfiyye bulundum. Seksen dokuz tarihinde maişet-i acizânem bin guruşa iblâğ edildi ve Sudûr-ı İzâmdan Halid Efendi merhûmun İstanbul Kadılığında mülâzemetle maiyyetlerinde altı ay bulundum ve doksan üç Muharreminde altı bin guruş maaşlı Sofya Mevleviyeti ihsan buyruldu doksan dört Rebûlevvelinde hasılâtı hükkâma aid olan Beykoz niyâbetine tayin olundum dokuz mâh sonra istifa ile pederim merhûmun muhalledâtına müteallik işler için dokuz sene meşgul olduğum cihetle bir hizmette bulunamadım. Bin üç yüz senesi Recebinin selhinde iki bin beş yüz guruş maaşla Kengiri niyâbetine tayin olunub ikmâl-i müddet ederek avdet ettim ve bin üç yüz altı senesi Muharremi guresinde maişet-i âcizânem olan bin guruş kat' olunarak yirmi beş bin guruş maaşlı bilâd-ı hamse Mısır mevleviyeti ihsan olundu ve bin üç yüz yedi senesi Ramazanı guresinde üç bin beş yüz guruş maaşlı Tekfurdağı niyâbetine tayin olunub ikmâl-i müddet ederek avdet eyledim ve bu kere dahi defa-i sâniye olarak bin üç yüz on bir senesi Rebûlevveli guresinden itibaren maaş-ı mezkûr ile Tekfurdağı niyâbetine tayin olundum.

<p>İnfisâlinin esbâb-ı hakîkiyesi nedir şikâyetle münfasil olup taht-ı muhâkemeye alınmış ise töhmet ve berâetden ne hükme netîce vermişdir ve cezâ görmüş müdür ve bulunduğu hüdemâtdan ve teberrü'esi lâzım sâir husûsâtdan berâat zimmetine dâir şâyân-ı i'timâd evrâkı var mıdır vukû'ât-ı mezkûrenin muahharan tashîhi istid'âsına ve isti'lâmlarla izâ'i vakte ve sâhiblerinin dahi intizârlarına mahal kalmamak için kemâl-i dikkat ve ihtimâm ile mümkün ise kendi hatt-ı destiyle yazılması ve ruûs ve fermân-ı hümâyûnlar ile berevât-ı âliye ve mekteb şehâdetnâmeleri ve intihâb ve icâzetnâme ve berâatnâme ve sâir evrâk-ı mevsûka ve müteferri'a suver-i musaddakasının veyâhûd i'âde kılınmak üzere asıllarının işbu varakaya rabtı lâzım gelür.</p>	<p>Bi-hamdihî ve keremihi Teâlâ hiçbir cihetle memuriyetten infisâl ve taht-ı muhakemeye alınmak gibi vukuâta sâye-i Risâlet-penâhide tesâdüf etmediğim gibi inşâallâhu Teâlâ bundan böyle dahi hıfz-ı ilâhiyyesine sığınırım şu ta'dad olunan memuriyetlerin kâffesinde mesbûk olan hüsn-i hizmet ve adem-i zimmet-i âcizâneme dair istihzâr olunan mazbatalar dahi meclis-i hükkâm idâresinde mukayyed olduğu ma'rûfdur. Fî 14 Safer 1311 ve fî 14 Ağustos 1309/[27 Ağustos 1893]. ed-dâ'i Yasincizâde [Mühür] Mehmed Sâbit</p>
<p>Mülâhazât</p>	

2. Belge

Hüve

Semahatlü Efendim Hazretleri

Evvelce Makâm-ı Muallâ-yı Meşihat-penâhiye arz ve takdîm kılınan tercüme-i hal varakası üzerine silsile-i nesebiyyenin ale'l-usûl tasdikinin arz ve irâesi iktizâ eylediği Sicill-i Ahvâl İdaresi ifâdesiyle emr ve işâr buyrulmuş ve neseb-i âcizânem ise sâdât defterinde ricâl-i sâdâttan Seyyid Bilal Hazretleri ahfâdından olarak mukayyed bulunduğu hizmet-i nikâbetleri dahi mesbûk bulunmuş olduğundan neseb-i âcizânemin zahr-ı arzuhâle tasdik-i itâsına müsâade-i aliyye-i semûhileri derkâr bulunmak bâbında emr ve fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 4 Receb 1311 ve fî 30 Kânûn-i evvel 1309

Yasincizâde İlmi Efendi merhûmun mahdûmu

[Mühür] Âl-i Yâsin Mehmed Sâbit

Müsted'i-i mûmâ-ileyh Nakîbü'l-eshrâf esbak Yasincizâde es-Seyyid İlmi Efendizâde faziletli es-Seyyid Mehmed Sâbit Efendi sahîhü'n-neseb sâdât-ı kirâmdan idüğü sâdâta mahsûs olan şecere defterinde mukayyed olarak cennet-mekân Kösem Valide Sultan -tâbet serâhâ- hazretlerinin isimleri sâdât defterinde mastûr ve yedlerinde şecereleri mevcûd olan efendi-i mûmâ-ileyh gibi sâdât-ı kirâma tahsis etmiş olduğu senevî beş guruş vâzifeyi usûl ve amsâli vechle almak üzere mûmâ-ileyh dahi vazîfe tezkiresi i'tâ eylediği bi'l-mürâcaa kayden anlaşılmıştır.

Fî 15 Receb 1316 ve fî 10 Kânûn-i sâni 1309

[Mühür] Nakîbü'l-eshrâf es-Seyyid Tevfik

5. Sinop-Gerze’de medfûn Seyyid Mehmed Çeçe Sultan

Sinop Sancağı’nda medfûn diğer bir seyyid ise Çeçe Sultan’dır. Asıl adının Seyyid Muhammed olduğu, Horasan’da yaşadığı, babasının adının Seyyid Abdullah olduğu 7. İmam Musa Kâzım’ın torunu olduğu rivâyet edilmektedir (Çek, 2017: 105).

Çeçe Sultan Türbesi, Gerze ilçesine bağlı Yenikent beldesi yakınlarında yer almaktadır. Ayrıca Osmanlı döneminde Çeçe Sultan adıyla bir vakfın mevcut olduğu görülmektedir.⁴⁵ Osmanlı devletinde tekke zâviyedârları ve vakıf evlatlarının kullandıkları topraklar vergiden muaf tutulmuşlardır.⁴⁶ Çeçe Sultan’ın özellikle “İmam Mûsa el-Kâzım” soyuna mensup “Sâdât-ı Kiram”dan olduğu belirtilmiş ve vergiden muaf oldukları özellikle belirtilmiştir.⁴⁷ Her ne kadar Nakîbü’l-eshrâf Defterlerinde Çeçe Sultan’ın seyyidliği ile ilgili bir bilgiye tesadüf edemediysek de Osmanlı Arşivi’ndeki birçok belgede Çeçe Sultan’ın sâdât-ı kirâmdan olduğu ifade edilmektedir. Bu belgelerden bazıları şunlardır:

İmam Mûsa el-Kâzım hazretleri sülalesinden Gerze’de medfun Seyyid Mehmed Çaçâ ahfâdının tekâlif-ı emiriyeden muaf olmalarına rağmen kendilerinden vergi istenildiği iddiasının doğru olmadığı.⁴⁸

Bihî

Bâb-ı Âli

Dâire-i Sadâret

Mektûbi Kalemî

Aded 1296

Tezkire-i Ma’rûza Sûretidir

45 BOA, EV.D, 23514; BOA, ŞD., 290/29, H-29-11-1298; 1298. Za. 30; BOA, C.EV., 628/31694, H-15-02-1194; Sinob’un, Gerze nahiyesinde Çeçe Sultan Zaviyesi vakıflarına yapılan müdahalenin men’i., BOA, C.EV., 217/10828, H-03-12-1281.

46 BOA, A.}MKT.NZD.237/38, H-02-02-1274; BOA, C.EV..441/22343; BOA, ŞD, 2935/30, H-06-01-1311, Sinob sancağına tabi Gerze karyesinde Seyid Mehmed Çaçâ Sultan türbedarı Mehmed Efendi tarafından verilen ve elinde bulunan vergiden muafiyet belgesinin uzatılmasını ihtiva eden arzuhâl ile konuyla ilgili sair evrak.; BOA, BEO, 839/62914, H-08-04-1314; Sinob’un Gerze nahiyesinin Gadırgan cihetinde vaki Çaçâ Sultan Hazretleri evladının ziraat etmekte olduğu arazinin tekâlif-i emiriyeden muafiyeti. (Dahiliye, Maliye, Defter-i Hakani; 18600); BOA, ŞD., 321/12, H-24-05-1306; BOA, MV., 89/24, H-01-04-1314.

47 BOA, BEO, 2367/177472, H-28-04-1322, İmam Musa el-Kazım’ın sülalesinden Sinob sancağına tabi Gerze nahiyesinde medfun Seyyid Mehmed Çaçâ ahfâdının tekâlif-i emiriyeye ve saireden muaf tutulmaları.; BOA, BEO, 2072/ 155391, H-22-02-1321; BOA, DH.MKT., 871/59, H-06-05-1322, İmam Musa el-Kazım Hazretleri sülalesinden Gerze’de medfun Seyyid Mehmed Çaçâ ahfâdının tekâlif-ı emiriyeden muaf olmalarına rağmen kendilerinden vergi istenildiği iddiasının doğru olmadığı.; BOA, A.}MKT.NZD.237/38.

48 BOA, DH_MKT_00871_00059_001_001.

İmam Mûsa el-Kâzım hazretleri sülâlesinden Sinob sancağına tâbi Gerze nâhiyesinde medfûn Seyyid Mehmed Çaçâ ahfâdından tekâlîf-i emîriyye ve sâireden mu'afiyetleri kuyûd-ı Hâkânîde mukayyed ferâmîn ile müeyyed iken tekâlîf-i emîriyyeden dolayı tazyîk edilmekte oldukları beyânıyla atebe-i ulyâ-yı Cenâb-ı mülûkânedan isti'tâf eylemeleri üzerine icrâ-yı tahkîkât ile icâbının arzı şeref-sudûr buyrulan irâde-i seniyye-i Hazret-i cihân bâni muktezâ-yı âlisinden olmasına mebni keyfiyet Şûrâ-yı Devletçe lede't-tedkîk merhûm-ı müşârün-ileyhin evlâd ve zâviyedârânının ebâ an ceddin bi'z-zât ve zira'at edegeldikleri kurâ-yı mevkûfe i'sârına müdâhale olunmayıp kendileri tarafından cibâyed edilmekte olduğu ve idarelerinde bulunan arâzi-i mevkûfeye doksan yedi senesinden i'tibaren vergi tarh olunmuş ise de her bir tekâlîf-i emîriyyeden ma'fû oldukları iddiasıyla tediye olunmamakta idüğü Kastamonu vilâyetinden a'sâr olunmuş olduğundan mezkûr evlâd-ı zâviyedârânın te'âmül-i kadîmi vechle bi'z-zât ziraat ettikleri mezârî'in a'sârdan istisnâsıyla tekâlîf-i sâire hakkındaki mu'amelenin kuyûd-ı hâkânî mücebince kemâkân ibkâsı ve yalnız vergiler evvelce fâhiş olarak takdîr edilmiş ise usûl ve emsâline tevfikân ta'dili ve arâzi-i emîriyyeye tecâvüz vukû' bulmuş olduğu takdirde men'iyile hukûk-ı hazînenin muhafazası hususunun Maliye ve Dâhiliye Nezâret-i Celîlelerine havâlesi hakkında şûrâ-yı mezkûr Mâliye Dâiresi'nden kaleme alınan mazbata arz ve takdîm olunmuş olmağla ol bâbda her ne vechle irâde-i seniyye-i Cenâb-ı Hilâfet-penâhi şeref-sünûh ve sudûr buyrulur ise mantûk-ı münifi infâz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 1 Rebûlâhir [1]322, fî 2 Haziran [1]320/[15 Haziran 1904].

Sadrazam

Ferid

Şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhiyi mübelliğ hâmiş sûretidir

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyrulan işbu tezkire-i sâmiye-i Sadâret-penâhileri üzerine mücebince irâde-i seniyye-i Cenâb-ı hilâfet-penâhi şeref-sudûr buyrulmuş olmağla ol bâbda emr ve fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 22 Rebûlâhir [1]322 fî 23 Haziran [1]320/[6 Temmuz 1904].

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyâri Tahsin

Aslına mutâbıktır

[Mühür] Sadrazam Ferid

Sûretleri bâlâda muharrer tezkire-i ma'rûza ve şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i

hazret-i Hilâfet-penâhiyi mübelliğ hâmiş mücebince Maliye Nezâret-i Celîlesine tebliğât icrâ kılınmağla Dâhiliye Nezâret-i Celîlesinden dahi icrâ-yı icâbına himmet buyrulmak

Fî 28 Rebîülâhir [1]322 fî 29 Haziran [1]320/[12 Temmuz 1904].

Sinop'un Gerze nâhiyesinin Gadırgan cihetinde Çeçe Sultan evlâdının ziraat etmekte olduğu arazinin vergiden muafiyeti⁴⁹

Şûrâ-yı Devlet Dâhiliye Dairesi

Aded: 1019

Bihî

Kastamonu vilâyeti dâhilinde Sinob Sancağına tâbi Gerze nâhiyesinin Gadırgan cihetinde defin-i hâk-ı ıtırnâk olan Kutbu'l-ârifin ve gavsü'l-vâsilin Seyyid Mehmed Çeçe Sultan hazretlerinin sahihü'n-neseb evlâdından oldukları cihetle azîz-i müşârün-ileyhe hurfe-i cemî-i tekâlifden vukû'-ı mu'âfiyetlerine dair bi'l-cümle selâtin-i izâm hazerâtı tarafından ihsân olan yerlerden avârız ve tekâlif-i sâire mutâlebesiyle ehl-i örf tâifesi taraflarından ta'addi ve rencide olunmaması defterhânedede mukayyed olup bunun hilâfına bir gûne emr-i sultâni verilmediği halde ale'l-usûl nâm-ı nâmi-i Hazret-i Padişâhiye olarak fermân-ı âlînin tecdîdi zımında vukû' bulan mürâca'at ve istirhâmları üzerine mezkûr fermân-ı âlî hükmünün hilâfına olarak bi'l-cümle tekâlif ile mükellef tutulmalarına Şûrâ-yı Devletçe karar verilerek taraflarına tefhîm olunmuş olup halbûki haklarındaki mu'âfiyet kadîmen müstesnâ olan Celâliye vesâire vakıflarından mukaddem olarak bunların bekâ-yı istisnâsıyla bin senelik mu'âfiyet-i kadîmenin şu sûretle ilgâsı muvâfık-ı rızâ-yı meyâmin-irtizâ-yı Hazret-i Hilâfet-penâhi olamayacağından bahisle mu'âfiyet-i mezkûrenin kemâkân ibkâsı istirhâmına dâir evlâd-ı azîz-i müşârün-ileyhden es-Seyyid Mahmud mührüyle atebe-i ulyâ-yı Hazret-i mülûkâneye bi't-takdîm ma'rûzât rikâbiye idâresinden Bâb-ı âlî cânib-i sâmisine irsâl ile Şûrâ-yı Devlet'e havâle buyrulan arzuhal dâhiliye dâiresinde kırâat olundu.

Aziz-i müşârün-ileyh türbedârı Mehmed Efendi tarafından mukaddemâ verilen arzuhâlde tekâlifden mu'âfiyetine dair yedinde bulunan fermân-ı âlînin tecdîdi istid'â olunmuş ise de mezkûr fermân-ı âlî hükmü azîz-i müşârün-ileyhin zâviyedârlarından yetmiş nefer kesânın Sinob kazâsında sâkin oldukları Gadırgan toprağında kadîmden beri zabt ve zira'at eyledikleri yerlerden mâ'adâ taht-ı tasarruflarında âharın kadîmhâne ve avârıza bağı tekâlif alınmak icâb eder emlâk ve arâzisi olmadığı halde mu'âfiyet-i kadîmelerinin muhâfazası husûsundan ibâret olarak bu misillü tecdîd-i mu'âfiyet hakkında vuku bulacak istidâlar üzerine müsted'îlerin yedlerindeki fermân-ı âlîlere mürâca'atla mu'âfiyetleri tekâlif-i şâkkaya münhasır olduğu tebeyyün eden emr-i âlînin tecdîdinden sarf-ı nazarla mu'âfiyetleri a'sâr-ı şer'iyye ve tekâlif-i örfiyyeden olduğu mütehakkık olanların sûret-i mu'âfiyet-i kadîmelerinin beyânıyla Bâb-ı âlîden istizân olunması mu-karrer olduğuna ve azîz-i müşârün-ileyhin zâviyesine doksan yedi senesinden i'tibaren hasebe't-tahrîr tarh olunan verginin tekâliften mu'âfiyet iddi'asıyla masârıf-ı tahririyye ile beraber i'tâsında mukaddemâ muhâlefet olunmuş ise de yedlerindeki fermân-ı âlîde a'sâra müteallık bir kayıd olmayıp mu'âfiyet-i mezkûrenin avârıza bağı olduğu muharrer olduğuna ve vergi nizamnâmesinde

49 BOA, BEO_000839_062914_004_002

bu makûle emlâk ve arâzinin vergiden afv ve istisnâsına dair sarâhat olmadığına nazaran zâviye-i mezkûrenin ba'de't-tahrîr lagv olunmuş olan tekâlifden başka bir mu'âfiyeti olamayacağı cihetle fermân-ı âlînin tecdîdi iktizâ etmeyeceği Maliye Nezâretinden iş'âr olunmuş ve ma'a hâza yedlerinde fermân-ı âlî hükmünce emr-i mu'âfiyette azîz-i müşârün-ileyh evlâdının arâzisi dahi dâhil olduğuna ve tekâlifden mu'af olan arâzinin a'sârdan mu'âfiyeti tab'î bulunduğuna nazaran fermân-ı âlî-i mezkûrun tecdîdi lüzûmu ta'yin etmiş olduğu beyânıyla bu bâbdaki mutâla'anın bildirilmesi nezâret-i müşârün-ileyhâya yazılarak alınan cevâbda zikr olunan fermân-ı âlî a'sâra dâir bir sarâhati hâvî olmayarak bi'l-aks evlâd-ı müşârün-ileyhin kadîmden beri zabt ve zira'at edegeldikleri yerlerden mâ'adâ tasarruflarında âharın kadîmi hâne-i avârıza bağlı tekâlif alınmak icâb eder emlâk ve arâzi olmadığı halde mugâyir-i kânûn-ı kadîm avârız ve tekâlif mutâlebe olunmasının münderic bulunması kendilerinin bu arâziye tasarrufları serriştesiyle hükm-i mu'âfiyetin taklîl olunmaması maksadına müstenid olacağından ve işbu mu'âfiyetin hasebe't-tahrîr alınmaktan olan vergiye de şumûlü olamayıp ba'de't-tahrîr lagv olunan tekâlife mahsûs idüğünden ahîran Şûrâ-yı Devlet kararıyla müte'allık buyrulan irâde-i aliyeye mücebince fermân-ı âlînin tecdîdi iktizâ etmeyeceği beyân ve iş'âr olunmuştur.

Vâkî'an Maliye Nezâreti'nin mukaddemki iş'ârı üzerine fermân-ı âlînin tecdîdi iktizâ etmeyeceğine dair 10 Şevvâl sene 1305 tarihinde dâireden bir kıt'a mazbata takdîm kılınmış ve yedlerinde fermân-ı âlîde a'sâr için bir sarâhat olmadığı nezâretin işbu tezkiresinde dahi tekrar edilmekte bulunmuş ise de mûmâ-ileyh tarafından bu def'a dâireye ibrâz ve irâe olunan 10 Rebûlevvel sene 1306 tarihli fermân-ı âlîde Gadirgan karyesi müşârün-ileyh Çeçe Sultan Zâviyesi Vakfı Nasrullah ve Abdullah tasarruflarında yetmiş nefer ile mukayyed ve ebâ an ceddin mezra'aları olarak zira'at ve tekkeye hizmet edip öşür vermezler ve re'aya zira'at eder ise öşür alınır deyu defter-i atıkde mastûr ve karye-i mezkûre toprağında kadîmden beri zabt ve zira'at edegeldikleri yerlerden mâadâ bi'l-fiil taht-ı tasarruflarında âharın kadîmi avârıza bağlı tekâlif alınmak icâb eder emlâk ve arâzisi olmadığı halde mugâyir-i kadîm avârız ve tekâlif mutâlebesiyle ta'addi ve rencide olunmamaları şartından idüğü defterhâne-i âmirede mukayyed ve muharrer olmasıyla mu'âfiyet-i kadîmeleri ibkâ edilmiş olmasına nazaran a'sâr için sarâhat yok demeğe mahal kalmayarak fermân-ı âlî hükmünce bu bâbda aranacak cihet yalnız bu arâziye kendileri mi yoksa hâricden başkası mı ziraat ettiğinin beyân etmesinden ibâret olub karye-i mezkûrede ise müşârün-ileyh evlâdından başka kimse bulunmadığı gibi mecmû'u yedi yüz dönümden ibâret idüğü sâhib-i istid'ânın ifâdesinden anlaşılın işbu arâzinin ancak kendilerine kifâyet edebileceğine göre emr-i zira'atin evlâd-ı müşârün-ileyhe münhasır olacağı da tab'î ve mamafih mu'âfiyetleri a'sâr-ı şer'iyye ve tekâlif-i örfiyyeden olduğu mütehakkık olanların sûret-i mu'âfiyet-ı kadîmeleri beyânıyla Bâb-ı âlîden istizân olunması mukarrer idüğü Maliye Nezâreti'nin cümle-i a'sârından bulunduğu cihetle mu'âfiyet-i öşriyyeyi sarîhan mutazammın olan işbu fermân-ı âlînin tecdîdi zarûri bulunduğuna binâen mu'âfiyet-i kadîme-i mezkûreyi müeyyed olarak müceddeden bir kıt'a fermân-ı âlî ısdârı lâzım geleceğinden ifâ-yı muktezâsı husûsunun Maliye Nezâretine havâlesi tezekkür kılındı.

Emr ve fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fi 6 Muharrem 1311 ve fi 7 Temmuz 1309/[20 Temmuz 1893].

Şûrâ-yı Devlet

Dâhiliye Dairesi Reisi Halilürrahman b. Akif

Sinop'un Gerze nâhiyesinin Gadırgan cihetindeki Çeçe Sultan evlâdının vergiden muafiyeti⁵⁰

Bihî

Ma'rûz-ı kullarıdır ki

Bu kulları Kastamonu Sancağında Sinob Kazasına tâbi Ziveri karyesi sâkinlerinden ve sahîhü'n-neseb sâdât-ı kirâmdan ve Çeçe Sultan -kuddise sırrahu'l-Mennân- hazretlerinin zâviyedârlarından bulunduğumuz cihetle mine'l-kadîm kâffe-i tekâlifden mu'âfiyetimize dair bin iki yüz yetmiş dokuz senesinde bir kıt'a fermân-ı âlîşân itâ ve ihsân buyrulmuş ise de bu defa hasebe't-tahrîr vergi vesâire mutâlebesiyle tasaddi ve rencide olunmakta olduğumuzdan bahisle müdâhale-i vakı'anın men'î ve kemâkân istisnâsı husûsuna dair akdemce takdîm kılınan arzuhal ve bu bâbdaki hazine-i celîle ile muhâbereyi şâmil evrâk-ı âcizânemiz üzerine dört yüz doksan beş numara terkîmiyle 27 Şevvâl 1301 tarihinde Şûrâ-yı Devlet'e havale olunmuş ise de umûmu hakkında verilecek karara ta'likan evrâk-ı mezkûre tevkîf kılınmış ve bu ise taraf-ı âcizâneme gadri müceb görünmüş olduğundan lütfen evrâk-ı mezkûrenin ber-kadem-i akdem icâbının icrâsı husûsuna müsâ'ade-i ihsânâde-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleri erzân buyrulmak bâbında ve her halde emr ve fermân hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fî 17 Teşrîn-i evvel 1300/[29 Ekim 1884].

Türbedar Mustafa evlâdından Mehmed ve diğer Mehmed

Sinop'un Gerze nâhiyesinin Gadırgan cihetindeki Çeçe Sultan Türbedarı Mehmed Efendî'nin vergiden muafiyetinin uzatılması⁵¹

Bihî

Cenâb-ı Rabb-i Müt'e'âl

Şevketlü Mehâbetlü Padişah-ı hamîdü'l-hisâl ve Şehinşâh-ı Fâruk-misâl olan veli-nimet-i bî-minnetimiz şehriyâr-ı me'âli-senâr efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı ömr ve devletlerini efzûn ve mübârek vücûd-ı Hümayunlarını envâ'-ı sürûr ile serîr-i saltanat-ı mülûkânelerinde ebed-nemût buyursun rikâb-ı kamer-tâb-ı şâhânelerine işbu arzuhâl takdimiyle bâb-ı ihsân-meâb-ı şehinşâhîlerine ilticâ ve dehâlet ede gelen fakir ve hakir dâ'ileri iki cihan serveri Muhammedü'l-Mustafa -sallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem- efendimiz hazretlerinin kerimezâdeleri İmam Hüseyin -radıyallahu Teâlâ anhu- Hazretlerinin altıncı karn evlâdından olub Kastamonu vilâyet-i celîlesi dâhilinde Sinob Sancağına tâbi Gerze nâhiyesinin Kadırgan toprağında defin-hâk-i itrnâk olan Kutbü'l-ârifîn ve Gavsü'l-vâsılîn Seyyid Mehmed Çeçe Sultan Hazretlerinin sahîhü'n-neseb evlâd-ı kirâmından olduğumuz cihetle cedd-i a'lâmıza hürmeten cemî'-i tekâlifden vukû-ı mu'âfiyetimize dair mine'l-kadîm mûris-i hilâfet-i mülûkâneleri olan bi'l-cümle selâtin-i izâm hazerâtı tarafından şeref-bahş ve ihsân buyrula gelen hutût-ı hümayûn ile her bir fermân-ı âlîşânlarında muharrer olduğu vechle kadîmden beri mezkûr Kadırgan toprağında zabt ve zira'at edilmekde olan yerlerden avâriz ve tekâlif-i sâire mutâlebesiyle ehl-i örf taifesi taraflarından ta'addi ve rencide olunması defterhâne-i âmirede mukayyed olmağla bunun hilâfına bir gûnâ emr-i sultânî verilmediği

50 BOA, ŞD_02912_00061_001_001.

51 BOA, ŞD_02935_00030_004_001.

gibi kadîm mu'âfiyetimizin ibkâsı mer'iyü'l-icrâ olan tanzimât-ı hayriyye usûl-i icâbından idüğü ahîran peder-i vâlâ-güher-i şehinşâhilerinin zaman-ı saltanatlarından beri bi't-tecdîd ihsân buyru lan her bir fermân-ı âlişânda dahi mastûr bulunduğundan ol vechle cereyân eden mu'âmele misil lü muahharan cülûs-ı meyâmet-me'nûs-ı Hazret-i tâcidârilerinin şeref-i vukû'una mebni ale'l-usûl nâm-ı nâmi-i hümâyûnlarıyla tecdîd-i fermân-ı zîşân buyrulmak üzere derbâr-ı şevket-kararları na vukû' bulan mürâca'at-ı bendegânemizle şimdiye kadar on seneyi mütecâviz müddetten beri her bâr icrâ-yı adâlet buyrulmasını arz ve tekrar edilmekte olduğumuz halde bu kere mezkûr fermân-ı âlişân hükmünün ilgâsıyla avâm sırasında bi'l-cümle teklif ile mükellef tutulmaklığımız husûsuna Şurâ-yı Devlet Dâhiliye Dâiresince bir karar verilmiş olduğu tarafımıza beyân olunmuş ise de hâlbuki vâki' olan mu'âfiyetimiz kadîmen müstesnâ olan Celâliye, Hacı Bektaş Veli, Abdül kadir Geylânî, Hacı Bayram Veli ile Gazi Mihal ve Süleyman ve Evrenos Beyler Vakıflarından daha evvel ve akdem olub ma'a hâzâ işbu vakıfların bekâ-yı istisnâsıyla mâ'adâ hazine-i celîlece emri idâresi taht-ı idâre-i seniyyelerinde bulunan ve ahîran istisnâ olunan evkâfdan ma'dûd tutulma sı ihtimaline binâen ber-vech-i ma'rûz bin senelik mu'âfiyet-i kadîmemizden şu halde ve zaman-ı Hilâfet-penâhilerinde bi-gayr-i hakkın vukû'-ı mahrumiyetimize sebebiyet gösterilmesi bir vech le rızâ-yı rahîmânelerine tevâfuk etmeyeceğinden ve bir şeyin hilâfına delil olmadıkça bekâsıyla amel olunub asla tebdîl ve tağyîr edilemeyeceğinden el-hâsıl mu'âfiyet-i kadîmemizin kemakân kıdemi üzere terk olunması ol bâbdaki fermân-ı âlişân hükmünün dahi ibkâsıyla nâm-ı nâmi-i hümâyûnlarıyla tecdîd ve ihsân buyrulması hususunu cedd-i a'lâmıza hürmeten irâde ve fermân buyrulmalarını mûris-i şân ve şevket-i mülûkâneleri olan sülâle-i Âl-i Osman nâmına olarak hâk pây-ı hâcet-devâ-yı şehinşâhilerinden kemâl-i teferru'la niyâz ve istirahat ederim keyfiyet rehin-i ilm-i âlem-ârâ-yı Hazret-i şehriyârleri buyruldukda ol bâbda ve kâtibe-i ahvâlde emr ve fermân ve lütf ve ihsân şevketlü mehâbetlü Padişah-ı âlem-penâh ve şehinşâh-ı me'âliyet-penâh efendimiz hazretlerindedir.

Bende

Evlâd-ı azîz-i müşârün-ileyhden es-Seyyid Mehmed dâ'ileri

[Mühür] es-Seyyid Mehmed

6- Sinop Seyyidlerinin Hüccetleri

Osmanlı Devleti'nde bir kimsenin seyyidler sınıfına dâhil olabilmesi ve tanınan im tiyazlardan yararlanabilmesi için Nakîbü'l-eşrâf'ın huzurunda şahitlerin şehâdetiyle sey yidliğini ispatlaması gerekirdi. Seyyidlik hücceti bizzat Nakîbü'l-eşrâf tarafından düzen lenir ve kişinin seyyidliğinin delilidir. Seyyidlere tanınan iktisadi imtiyazlardan dolayı yerel idarecilerle sorunlar yaşandığında⁵² "seyyidlik hücceti" ibrâz edilirdi (Uzunçarşılı, 1988:167).

52 MŞH., Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, nr. 11, vr. 49b, 50a; nr. 16, vr. 80b; nr. 18, vr. 17a; nr. 22, vr. 55b.

Sinop Sancağı'ndan Siyâdet Hüceti Örneği:

Sinoplu Seyyid Cafer oğlu Seyyid Hamza oğlu Seyyid Yusuf'un öz oğlu Seyyid Murtaza ve Seyyid Fazlullah'ın siyâdet hüceti:⁵³

Siyâdet Hücetinin Arapçası:

“Lemmâ tebeyyene bi-ihbâri eş-Şerîf Ahmed Çelebi b. Zeyneddin ve es-Seyyid Muslihuddin b. es-Seyyid Hamza enne es-Seyyid Fazlullah ve es-Seyyid Murtaza ebnânun sulbiyân li's-Seyyid Yusuf b. es-Seyyid Hamza b. es-Seyyid Cafer es-Sinobî aslen, el-Edirnevî mütevelliden ve siyâdetuhû ma'rûfetün beyne'n-nâs ve lâ şübhetü fihî ve zâlike ba'de en ebraze es-Seyyid Yusuf el-mezbûr hüccten dâlleten alâ siyâdetihî mu'anveneten bi-unvânî'l-merhûm es-Seyyid Muhterem en-Nakîb sâbıkâ fe-inde zâlike ezine lehumâ Mevlânâ bi-vaz'î'l-alâmeti alâ ra'sihî ke-sâiri's-sâdât iznen mer'iyyen ve yenbeğî licem'î'l-enâm en yu'azzamahû ve yuvakkirahû li-ecli siyâdetihî ve intisâbihî ile'l-ırkı't-tâhir.

Hurrîre fî evâhir-i Rebûlâhir li-sene hamse ve semânîn ve tis'a mi'ete. [29 Rebûlâhir 985/16 Temmuz 1577].

Şuhûdü'l-hâl: Görülmüştür.”

Siyâdet Hücetinin Tercümesi:

Seyyid Hamza oğlu Seyyid Muslihuddin ve Zeyneddin oğlu Şerif Ahmed Çelebi'nin haber vermeleriyle; Edirne doğumlu, aslen Sinoplu Seyyid Cafer oğlu Seyyid Hamza oğlu Seyyid Yusuf'un öz oğlu Seyyid Murtaza ve Seyyid Fazlullah'ın siyâdetleri ortaya çıkmış ve kesinleşmiştir. Onların seyyidliği toplum içinde bilinmektedir ve bunda da hiçbir şüphe yoktur. Ayrıca mezkûr Seyyid Yusuf, merhûm Seyyid Muhterem ünvanıyla bilinen önceki Nakîbü'l-eşrâf'tan alınmış olduğu siyâdetine delil olan hüceti de ibrâz etmiştir. Bunun üzerine Nakîbü'l-eşrâf Efendimiz bu kişilerin diğer seyyidler gibi başlarına yeşil alâmet koymalarına izin vermiştir ve bu izin hukuken geçerlidir. Seyyidlikleri ve Hz. Peygamber'in nesebine mensûbiyetleri sebebiyle herkes tarafından bu seyyidlere saygı gösterilmesi ve hürmet edilmesi gereklidir.

Bu seyyidlik hüceti Rebûlâhir ayının sonlarında 985/1577 tarihinde yazılmıştır. Görülmüştür.

53 MŞH., Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, nr. 70, s. 9b.

İstanbul Nakîbü'l-Eşrâf'ının Huzurunda Seyyidliğini İspatlayan Sinop Seyyidleri⁵⁴

Sıra No	Bölge	Defter ve Sayfa No	SİNOP SEYYİDLERİN İSİMLERİ
1	Sinop	68/18b	Seyyid Yusuf b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop] Şuhûd: Velî Halîfe b. Küçük, Ali b. Fethullah. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi:17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572.
2	Sinop	68/20a	Seyyid Mustafa b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop] Şuhûd: Molla Ahmed b. Velî, Molla Hüsâm b. Ali. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572.
3	Sinop	69/6b	Seyyid Şaban b. Seyyid Latîf es-Sinobî [Sinop]. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572.
4	Sinop	69/10a	Seyyid Mustafa b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop]. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572.
5	Sinop	69/11a	Seyyid Yusuf b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop]. Bulunmuştur. Umziyet hüccetuhû. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572.
6	Sinop	69/43b	Seyyid Fazlullah b. Seyyid Yusuf b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop] es-sâkin bi-Edirne [Edirne]. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhammed Muhterem Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 17 Şevvâl 942-22 Safer 980/9 Nisan 1536-4 Temmuz 1572

54 Sinop Seyyidlerini gösterir tablo, Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf Defterleri'nin tamamı taranmak suretiyle hazırlanmıştır. Defterin künye, sayfa ve varak numaraları çizelgede gösterilmiştir.

7	Sinop	70/3b-3	Sinoplu Seyyid Hüseyin b. Seyyid Hasan Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin 4. Nakîbü'l-eşrâfı Mâlûl-zâde Seyyid Mehmed Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 10 Rebûü'l-âhir 984-12 Muharrem 992/7 Temmuz 1576-25 Ocak 1584.
8	Sinop	70/9b-1	Sinoplu Seyyid Yusuf'un oğulları Seyyid Murtaza ve Seyyid Fazlullah Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin 4. Nakîbü'l-eşrâfı Mâlûl-zâde Seyyid Mehmed Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 10 Rebûü'l-âhir 984-12 Muharrem 992/7 Temmuz 1576-25 Ocak 1584.
9	Sinop	71/39b	Seyyid Fazlullah b. Seyyid Yusuf b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es- Sinobî [Sinop] es-sâkin bi-Edirne [Edirne]. Seyyidlik hücceti Osmanlı devleti'nin 4. Nakîbü'l-eşrâfı Mâlûl-zâde Seyyid Mehmed Efendi tarafından düzenlemiştir. Hüccetin bulunduğu defterin tarihi: 10 Rebûü'l-âhir 984-12 Muharrem 992/7 Temmuz 1576-25 Ocak 1584.
10	Sinop	99/8b	Seyyid Mustafa b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî [Sinop].
11	Sinop	99/29a	Şerif Ahmed b. Şerife Hatice bt. Seyyid Mustafa b. Seyyid Hamza b. Seyyid Cafer es-Sinobî ve mebnâhu hüccetü ecdâdihî min Muhterem Efendi [Sinop]. Fî Zilhicce sene 97/[Ekim-Kasım 1589].
12	Sinop	99/68a	Es-Seyyid Süleyman b. es-Seyyid Halil b. es-Seyyid Elvan es-Sinobî ve mebnâhû hüccetü ibn-i ammihî es-Seyyid Ahmed b. es-Seyyid Seydi b. [es-Seyyid] Elvan el-mezbûr min es-Seyyid Ali Efendi. Fî Muharrem sene 1027/[Aralık 1617].

H. Peygamber'in nesebine mensup olduğunu şahitlerin huzurunda ispatlayan kişilere Nakîbü'l-eşrâf tarafından o soya mensubiyetini gösteren siyâdet hücceti düzenleniyordu. Aile üyelerinin ellerinde daha önceki Nakîbü'l-eşrâflar'ın verdiği seyyidlik hücceti var ise bu durum, ailenin seyyidliğinin de delili kabul ediliyordu.

Tabloyu değerlendirdiğimizde; Nakîbü'l-eşrâf defterlerindeki bilgiler doğrultusunda Sinop'ta H. 942-1342/1536-1923 yılları arasında toplam 12 ailenin Nakîbü'l-Eşrâf'ın huzurunda seyyidliğini ispatlayarak siyâdet hücceti aldığı görülmektedir. Sinop'taki seyyidlerin siyâdet hüccetlerinin Osmanlı Devleti'nin II. Nakîbü'l-eşrâfı Seyyid Muhterem Efendi tarafından düzenlendiği görülmektedir. Bu durum bize Sinop Sancağı'nda çok erken tarihlerden itibaren seyyidlerin varlığını göstermektedir.

Sinop Sancağı'ndaki Seyyidlerin Teftişleri

Nakîbü'l-eshrâflar tarafından belli dönemlerde seyyidler teftiş edilmiş, seyyidliği sahih olmayanlar tespit edilerek seyyidlikten men edilmiştir. Seyyidliği sahih olanların isimlerinin kenarına ise siyah veya kırmızı mürekkeple "görölmüştür" ibaresi yazılmıştır. Teftiş esnasında seyyidler önceki Nakîbü'l-eshrâflardan aldıkları siyâdet hüccetlerini göstererek seyyidliklerini ispatlamışlardır.

Anadolu ve Rumelideki vilâyet, sancak ve kazaların birçoğunda teftişler yapılmış ve seyyid olmadığı halde seyyidlere tanınan imtiyazlardan istifade etmeye çalışan "müteseyyidler" tespit edilmiştir. Teftiş defterleri incelendiğinde Halep vilayeti başta olmak üzere Sivas, Amasya, Çorum, Yozgat ve Tokat bölgelerinde "müteseyyid" kayıtlarının varlığı dikkat çekmektedir.⁵⁵ Meşihat Arşivi'nde Sinop sancağına ait teftiş defteri bulunmadığı gibi mevcut Nakîbü'l-Eshrâf defterleri içerisinde de sinop'a ait "müteseyyid" kaydına tesadüf edilmemiştir. Buradan, Hz. Peygamber'in nesebinin bu gölgelerde istismar edilmediği ve de Nakîbü'l-eshrâf kaymakamlarının görevini titiz bir şekilde yerine getirdikleri yorumuna ulaşabiliriz. Aslında bu durum seyyid Bilal ve Çeçe Sultan'ın da seyyidliğine bir delil olarak görülebilir. Çünkü yapılan teftişlerde Seyyid Bilal ve Çeçe Sultan nesliyle ilgili de bir müteseyyid kaydı bulunmamaktadır.

SONUÇ

Sinop Sancağı, seyyidlerin rağbet ettiği bölgelerdendir. Osmanlı Devleti'nin tüm bölgelerinde olduğu gibi Sinop Sancağı'nda da Hz. Peygamber'in neslinden gelen seyyidler ilmiye teşkilatı içerisinde müftülük ve Nakîbü'l-eshrâf kaymakamlığı görevlerinde bulunmuşlardır.

Sinop Seyyidleri, özellikle de Sinop'ta medfûn Hz. Peygamber'in nesline mensup Seyyid İbrahim Bilâl ve İmam Musa Kâzım soyuna mensup Çeçe Sultan, Osmanlı toplumunun dinî ve manevî dinamikleridir. Seyyid İbrahim Bilâl, Çeçe Sultan ve evlatları sadece kendilerine tanınan bir takım imtiyazlardan istifade etmekle yetinmemiş, toplumun her kesimini kendilerine çeken tekke, zâviye ve dergâhlar tesis ederek halkın kanaat önderleri ve manevî mimarları olmuşlardır. Ayrıca Sinop'ta kurdukları vakıflarla Sinop'un manevî atmosferine büyük katkı sağlamışlardır.

Seyyid Bilâl ve Çeçe Sultan vakıfları seyyidlere kucak açmış, bu vakıfların tevliyeti ve türbedârlığında seyyidler aktif olarak görev almışlardır. Çeçe Sultan vakfında ise uzun yıllar vakıf hizmetleri seyyidler vasıtasıyla sürdürülmüştür.

⁵⁵ MŞH., Nakîbü'l-eshrâf Defterleri, Genel nr. 94 ve 97.

Osmanlı Devleti, seyyidlere sadece hayattayken değer vermekle kalmamış, vefat ettiklerinde de türbe ve zâviyelerinin tamiri ve tefrişi için aynı hassasiyeti göstermiştir. Seyyid Bilâl ve Çeçe Sultan kabirleri için örtü ve hediyeler gönderilmiştir. Aslında bu durum seyyidlerin vefat ettikten sonra da manevî etkilerinin devam ettiğini göstermektedir.

Seyyid Bilal Türbesi'nde türbe, medrese ve vakıfta hizmet etmiş olanlar medfûn olduğu gibi seyyidlerin ve Nakîbü'l-eşrâfların akrabaları da yine buraya defnedilmiştir. Örneğin İstanbul Nakîbü'l-eşrâf'ı Seyyid Hacı Hasan Tahsin Efendi'nin oğlu Seyyid İbrahim'in kayınvalidesi Fatıma Hanım, Seyyid Bilâl Türbesi'nde medfûndur.

Osmanlı Devleti'nde Seyyid Bilâl soyuna mensup ulema, devletin birçok kademesinde aktif olarak görev almış ve geride kıymetli eserler bırakmıştır. "Hulâsatü'l-bürhân fî itâati's-Sultân" isimli eserin müellifi olan Şeyhülislâm Yasincizâde Seyyid Abdülvehhâb Efendi'nin torunu ve Osmanlı Devleti'nin 61. Nakîbü'l-eşrâf Yasincizâde Mehmed İlmî Efendi'nin oğlu olan Seyyid Mehmed Sâbit Efendi, birçok şehirde kadılık yapmıştır. Seyyid Bilâl'in nesline mensup Yasincizâde sülalesi, Şeyhülislâm, Kazasker, Nakîbü'l-eşrâf, kadı ve sefirlik gibi üst düzey görevleri üstlenerek önemli hizmetler vermişlerdir.

Yasincizâde Mehmed İlmî Efendi ve oğlu Seyyid Mehmed Sâbit Efendi'nin Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf Defterleri arasındaki Kösem Valide Sultan Seyyid Tahsisât Defterinde nesep bilgisinin tespit edilmiş olması Seyyid İbrahim Bilâl'in seyyidliğinin ispatıdır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nde Seyyid İbrahim Bilâl ve nesli "seyyid" olarak kabul edilmiştir.

Sinop Sancağı'nda yapılan teftişler esnasında seyyidler, Nakîbü'l-eşrâftan aldıkları seyyidlik hüccetlerini ibrâz etmek sûretiyle Hz. Peygamber'in nesebine mensup olduklarını ispat etmişlerdir. Meşihat Arşivi'ndeki Nakîbü'l-eşrâf defterlerinde yapılan incelemede Sinop Sancağı'nda herhangi bir "müteseyyid" kaydına rastlanılmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde 1737-1924 yılları arasında Sinop, Gerze, Saray ve Yaykın'a 17 Nakîbü'l-eşrâf kaymakamı atanmıştır. Genel olarak Çelebizâde sülalesinin bu görevi icra ettiği görülmektedir. H.1304 yılına kadar Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlığı daha kısa süreli olmuş, bu tarihten sonra göreve gelen Müftü Şekercizâde Hâfız Ali Lütfü Efendi'nin çok uzun süre bu görevde kaldığı görülmüştür.

Boyabat, Alaçam ve Gerze'ye 1760-1796 yılları arasında 9 Nakîbü'l-eşrâf kaymakamı atanmıştır. Genel olarak Kahramanzâde ve Kahraman Ağazâde sülalesi bu görevi icra etmiştir.

Sinop Sancağı'ndaki seyyid ve şeriflerin çizelgesi, Sinop Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlarının listeleri ve Nakîbü'l-eşrâf kaymakamlarının yaptıkları teftişler sonucu seyyidliği-

ni ispatlamış olanların isim listeleri Sinop'ta yaşayan seyyid sayısı ile ilgili istatistikî bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir.

Son olarak Sinop seyyidlerinden Seyyid İbrahim Bilâl ve Çeçe Sultan'ın soyuna ilişkin belgelerin orjinallerinin ve transkripsiyonlarının verilmesi ehl-i beyt çalışmaları yapacaklar için büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), HAT ve EV fonuna ait evrak.

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi (MŞH), Nakîbü'l-eşrâf Defterleri, I. Bölüm, Genel nr. 68-106, özel nr. 1-39.

MŞH, I.Bölüm defter nr. 101 ve 103.

MŞH, Sicill-i Ahvâl Dosyaları (SAİD), nr. 172/22, orijinal kayıt nr. 2435.

MŞH, EO, 1279/106; 1730/ 85; 1665/65/1; 1482/ 64/2; 1701/ 55; 1224/ 98.

Sinop Şeriyeye Sicilleri

B. YAZILI KAYNAKLAR

Ahmet Rifat Efendi. (1283). Devhatü'n-Nukabâ, Karahisari Esad Efendi Matbaası, İstanbul.

Asım Efendi. Kâmus Tercümesi, I-IV, İstanbul, t.y., C. I.

ALBAYRAK, Nurettin. (2002). "Kesik Baş Destanı". C. 25.

BUZPINAR, Şit Tufan. (2006). "Nakîbü'l-Eşrâf", DİA, c. XXXII, İstanbul. ss. 322-324.

ÇEK, Songül. (2017). "Sinop İl Çevresinden Üç Menkıbevi Kahraman ve Etraflarında Oluşan Anlatı Geleneği", Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, c. 5, S. 12, Özel Sayı.

DEVELLİOĞLU, Ferid. (1986). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara.

FİDAN Serdal - ŞAHİN Kamil - ÇELİK Fikret. (2011). "Osmanlı Modernleşmesinin Temel Olgularından Biri: Bürokrasi Osmanlı Modernleşmesinde Bürokrasinin Etkinliği ve Önemi", SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:23, ss.113-128, s.116.

GEDİKLİ, Fatih. (2005). "Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şeriyeye Sicilleri", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 3, S. 5, ss. 187-213, s. 187.

Heytemi, İbn Hacer. (1989). El-Fetevâ el-Hadisiyye, Kahire, s.168.

Hırzû'l-Mülûk. (1988). "Osmanlı Devlet Teşkilatına Dair Kaynaklar", Haz.: Yaşar Yücel, Ankara.

İŞİK, Ayhan. (2013). Meşihat Arşivi Belgeleri Işığında Seyyidler ve Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

..... (2007). "Osmanlı'da Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi ve Nakîbü'l-Eşrâf Defterleri" İnsanlığın Tükenmeyen Ümidi Peygamberimize, Din ve Hayat Dergisi, TDV Yayınları, İstanbul. ss. 85-91

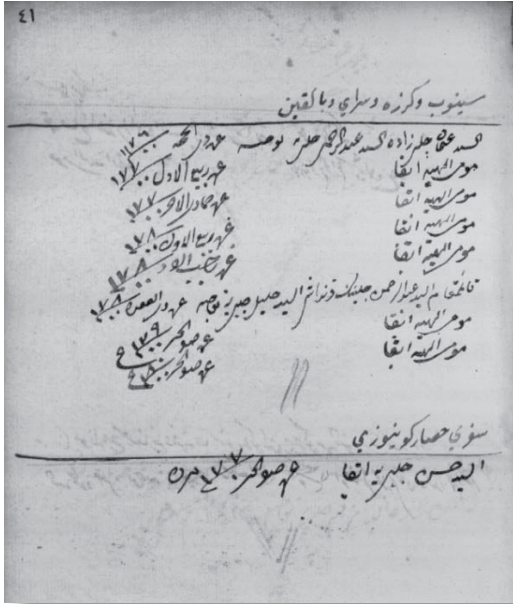
- (2014). "Osmanlı Devletinde Nakîbü'l-eşrâflık Müessesesi ve Meşihat Arşivindeki Nakîbü'l-eşrâf Defterleri", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 8. ss. 213-286.
- İbn Manzur. (1992). *Lisânü'l-Arab*, c. III, thk.: Mahmud Hâtır, Beyrut.
- İMAMOĞLU, İbrahim Hakkı. (2017). *Tefsir ve Kurân İlimlerine Dair 100 Kavram/Konu*, Safa yay., İstanbul.
- İNALCIK, Halil. (1993). "Osmanlı'da Raiyyet Rusumu", *Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler*, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- KILIÇ, Rüya. (2005). *Osmanlı'da Seyyidler ve Şerifler*, İstanbul.
- Kitâbü Mesâlihi'l-Müslimîn ve Menâfii'l-Mü'minîn. (1988). *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Dair Kaynaklar*, Haz.: Yaşar Yücel, Ankara.
- ÖZ, Mustafa. (1994). "Ehl-i Beyt", *DİA*, C. X, İstanbul.
- ÖZKAYA, Yücel. (1985). 18. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplumsal Yaşantısı, *Kültür Bakanlığı*, Ankara.
- RENÇBER, Fevzi. (2003). "Anadolu Aleviliğinde Şecere Örneği-Bir Ağuiçen Ocağı Örneği", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Y. S. 3.
- (2016). "Alevi Bektaşî Klasiklerinde Hz. Peygamber", *Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğ Kitabı: 9-12 Nisan 2015*, İstanbul. C. II.
- (2014). "Adıyaman Alevilerinde Türbe veya Yatır Ziyareti", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Y. S. 71.
- (2014). *Hak Muhammed Ali Aşkı : "Adıyaman Alevileri"*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- SAĞLAM, Nevzat. (2014). *Ahmad Vâsif Efendi ve Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakâ'iku'l-Ahbârı1166-1188/ 1752-1774 (İnceleme ve Metin)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- SARICIK, Murat. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakîbü'l-Eşrâflık Müessesesi*, TTT Yay., Ankara.
- SERTOĞLU, Midhat. (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul. s. 212.
- Şemseddin Sâmi. (1318). *Kâmûs-ı Türkî*, C. I-II, İstanbul. I/548
- TÜRER, Osman. (1991). *Batı'nın İslâm'ı Tanımasında Tasavvufun Rolü-Tanımı, Kaynakları ve Tesirleriyle Tasavvuf*, (Haz. Coşkun Yılmaz), İstanbul.
- TÜRKER, Fatma. (2011). "Sinop Seyyid Bilal Türbesi Haziresindeki Mezar Taşları", *Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Samsun.
- UYAR, Gülgün. (2004). *Ehl-i Beyt/İslâm Tarihinde Âl-i Fatıma Evladı*, Gelenek Yay., İstanbul.
- (2008). "Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'i", *Osmanlı Devleti'nde Ehl-i Beyt Sevgisi*, Nefes Yay., İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. (1988). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, Ankara.
- (1984). *Mekke-i Mükerrreme Emirleri*, Ankara.

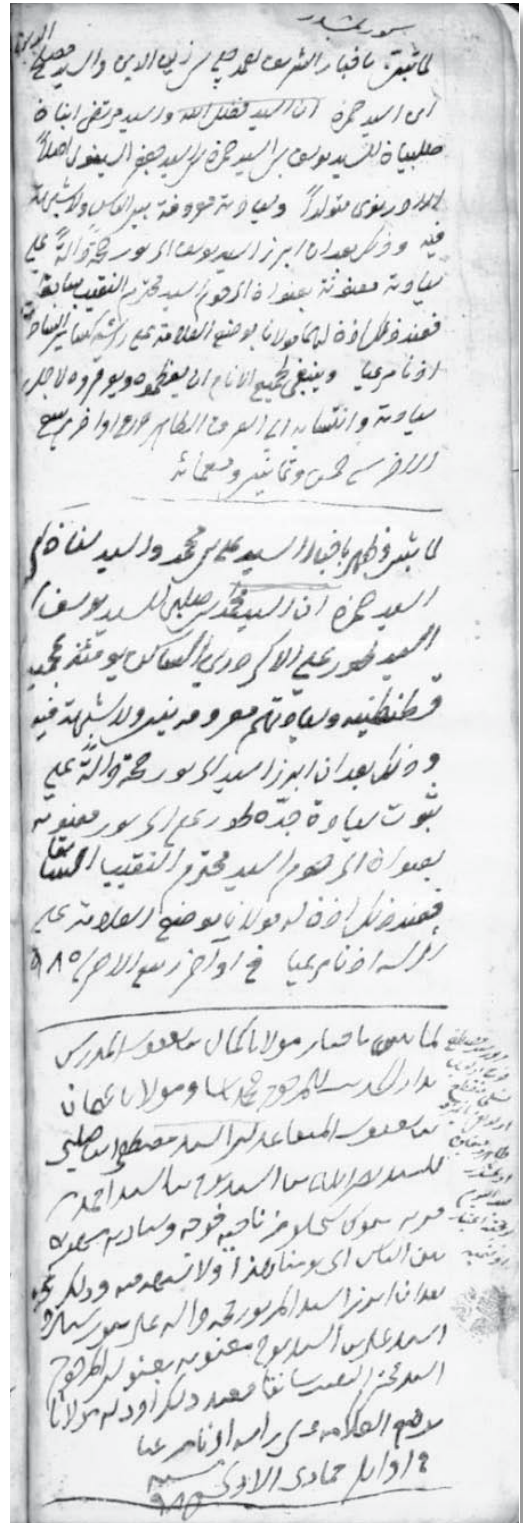
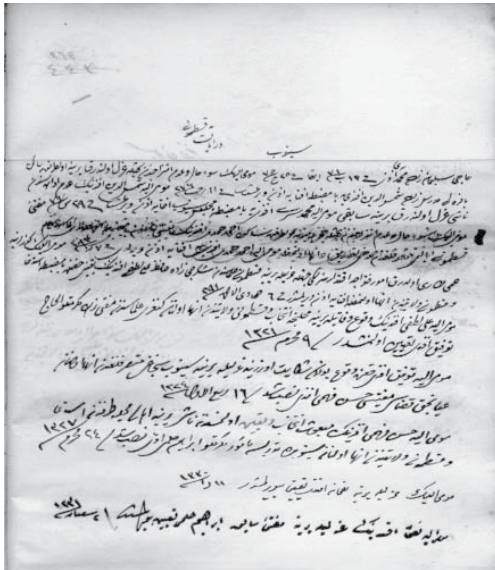
EKLER:

EK-3: Sinop Seyyidlerine Ait Siyâdet Hüceti⁵⁸

EK-1: Sinop, Gerze, Saray ve Yakın Nakibü'l-
eşrâf Kaymakamları⁵⁶

EK-2: Sinop Müftüleri⁵⁷

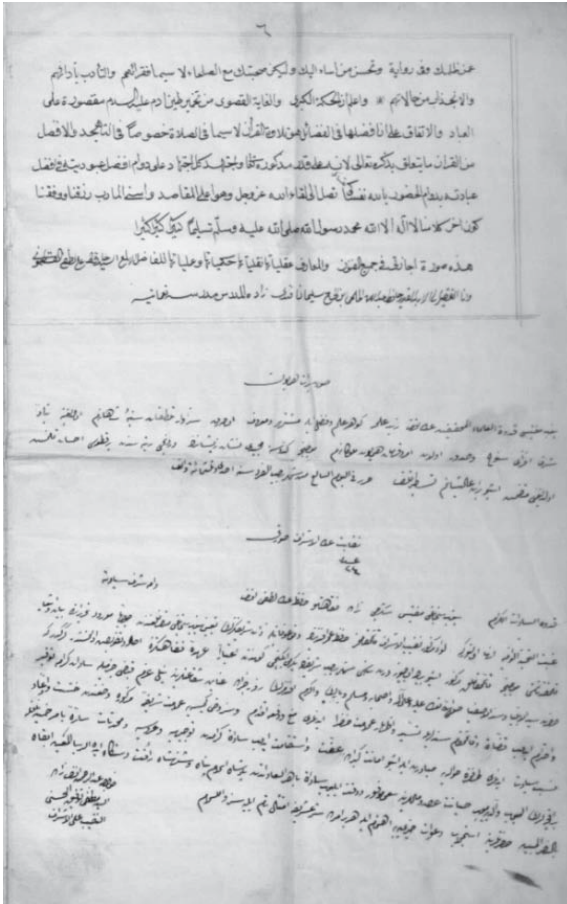

56 MŞH, Nakibü'l-eşrâf Defterleri, nr. 169, s. 41.

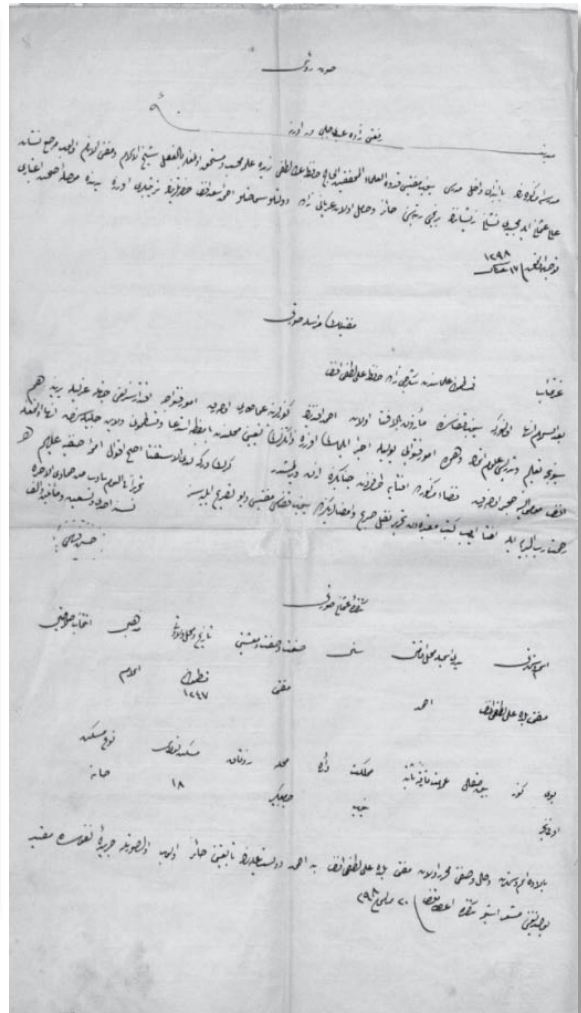
57 MŞH, Defter nr. 36, s. 463

58 MŞH, Nakibü'l-eşrâf Defterleri, nr. 70, s. 10.

EK-4: Sinop Müftüsü ve Nakübü'l-eşrâf Kaymakamı Seyyid Şekercizâde Hacı Hâfız Lütü Efendi'nin Berât-ı Hümayun Sûreti ve Nikâbet Menşuru⁵⁹

EK-5: Sinop Müftüsü ve Nakübü'l-eşrâf Kaymakamı Seyyid Şekercizâde Hacı Hâfız Lütü Efendi'nin Müftülük Menşuru, Ruûs Sûreti ve Tezkire-i Osmânîsi⁶⁰

59 MŞH, SAİD, 180/18, 2567.

60 MŞH, SAİD, 180/18, 2567.

EK-7: Seyyid Bilal Vakfı Hâsılatı⁶²

The document is a detailed financial record for the Seyyid Bilal Charity. It is organized into several sections, each with a heading and a table of entries. The entries typically include a date, a description of the transaction, and numerical values representing amounts in Ottoman currency. The document is written in a cursive Ottoman script. At the bottom of the document, there are several circular seals, likely official stamps or signatures of the charity's administrators. The overall appearance is that of a historical manuscript or ledger.

62 BOA, EV_d_20749_00001.

EK-8: Sinop'ta medfûn Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilal türbesi ve minaresinin tamiri için Hazine-i Hâssadan para ihsanı edilmesi.⁶³

TELEGRAMME

Le 189 - 189
 وصول نومردسی
 N° d'arrivé
 دقیقه ساعت
 h. m. du

Le 189 - 189
 واسطه سیه
 Transmis par
 دقیقه ساعت
 h. m. du

مأمورک امضاسی
 Signature de l'employé

L'Etat n'accepte aucune responsabilité
 à raison du service de la télégraphie.

مأمورک امضاسی
 Signature de l'employé

De Pour ال

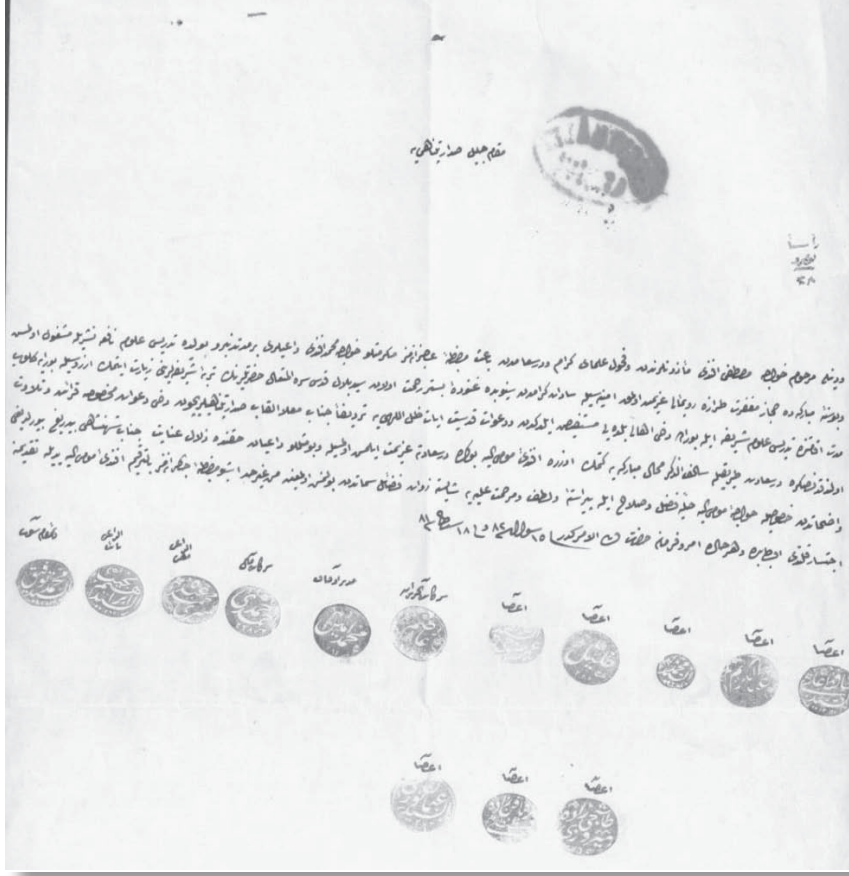
اشارات مخصوصه	طریق	روز و شب	دقیقه	ساعت	عمل تاریخ	مروب	عدد کلمات	عمل نومردسی
Indications ou taxes	Voies	Matin ou soir	Heures	Minutes	Date de départ	(Lettre)	Nombre de mots	N° de départ
رکعت		روز	6				12	2196

مایه لکویبه مارکانه به کتایه جلیله
 و النعمه بنعمه دانه خلاقه سانه اخف مشهوره مان
 خدیو لکویبه جلیله جلیله سینه اولو اورزه بنوع
 سادانه کرانه سیه بدل مشهوره تیره زینفیه
 مایه سیه تعمیری مساجدی اجمویره دست مایه اول
 خدیو خدیو لکویبه دره مصالحه سینه سینه سینه
 خدیو ایله تیره زینفیه فکوره مسانه به حال
 سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه
 خدیو لکویبه سینه سینه سینه سینه سینه

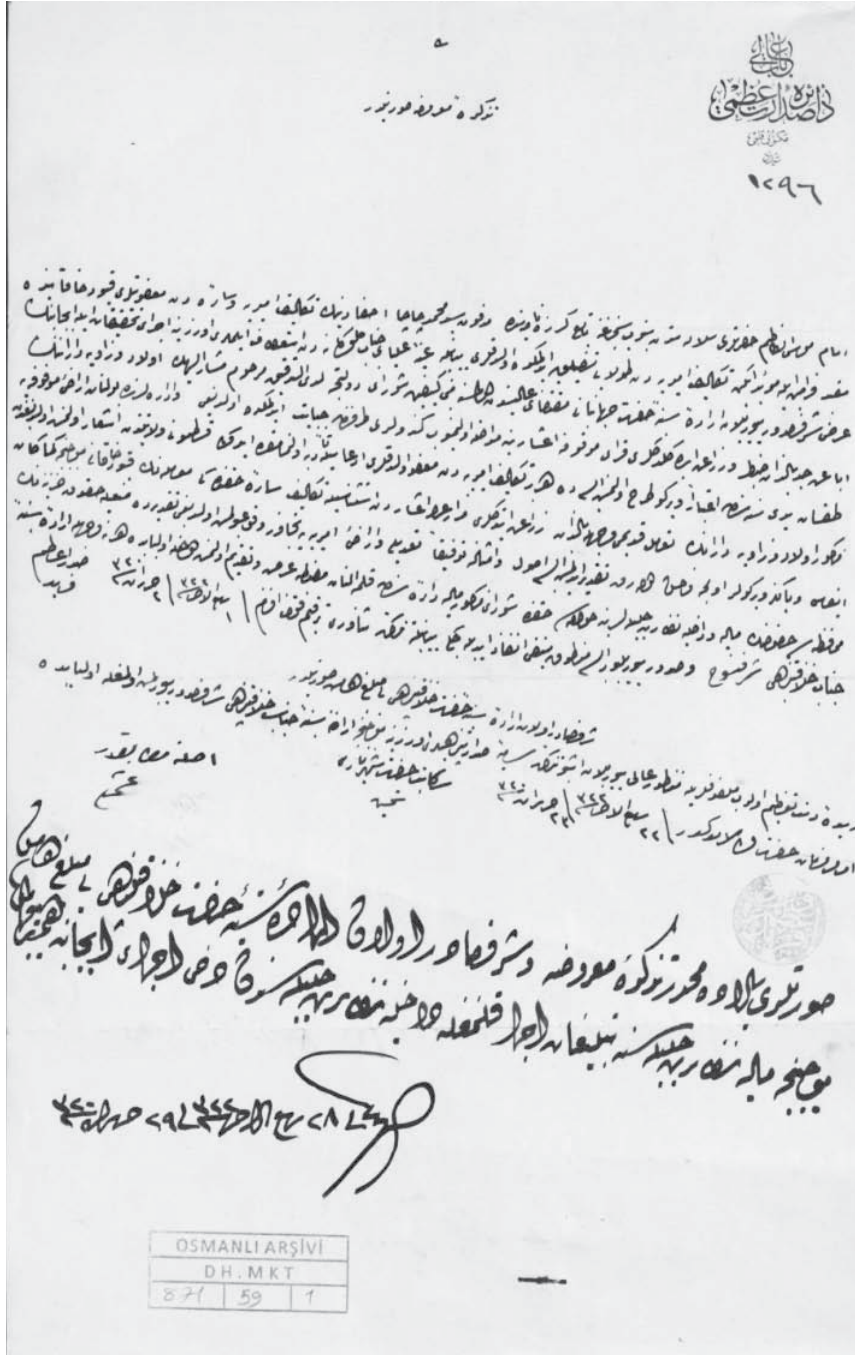
Y.P.R.K.U.M 39/9 2v6 1-1

63 BOA, Y_PRK_UM_00039_00009_001_001.

EK-9: Sinop'ta medfun Sâdât-ı Kirâmdan Seyyid Bilal'i ziyarete gelip sonrasında Hacca gitmek isteyen Hoca Mehmed Efendi'ye Hazine'den yol harçlığı verilmesi hakkında⁶⁴

EK-10: İmam Musa el-Kazım Hazretleri sülalesinden Gerze’de medfun Seyyid Mehmed Çaçâ ahfâdının tekâlif-ı emiriyeden muaf olmalarına rağmen kendilerinden vergi istenildiği iddiasının doğru olmadığı⁶⁵

65 BOA, DH_MKT__00871_00059_001_001